જૈનસમાજનું દિગ્દર્શન

અને

હવે શું કરવું જોઇએ છે?

શ્રીયુત વાડીલાલ મોતીલાલ શાહના

'જૈનસમાચાર' પત્રમાંથી

સમસ્ત જૈન કોમને ખરા રસ્તાનું ભાન કરાવવા માટે

ઉતારો કરી છપાવનાર,
તથા પ્રસિદ્ધ કરનાર
જીવરાજ મણસિંહ.

મોરબી—મુંબઈ.

પ્રથમાવૃત્તિ—પ્રત ૧૦,૦૦૦

મૂલ્ય:-મનન અને સદુપયોગ.

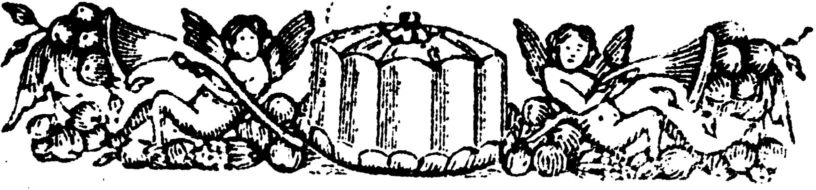

પ્રસ્તાવના.

એક સહૃદય વિદ્વાન જૈન પત્રકારના વિચારો, તેના અસલ સ્વરૂપમાં પ્રકટ કરતાં એટલી પ્રસ્તાવના કરવાની જરૂર છે ખરી કે, જો કે એ વિચારોમાંના સર્વની સાથે હું સમ્મત થઇ શકું તેમ નથી તો પણ એ વિચારકના વિચારોમાં પુરાણા તેમજ નવા પ્રત્યે જે સમાન ભાવ ઝળકી રહ્યોછે અને પુરાણા તેમજ નવામાંના દોષો મિત્ર ભાવે ખુલ્લા કરવાની જે સ્વતંત્રતા પ્રકાશી રહી છે તથા સમગ્ર જૈન વર્ગની ખરી ઉન્નતિનો માર્ગ શોધવાની જે તીવ્ર આકાંક્ષા દીપી રહી છે તે સર્વ તરફ મારૂં મન આકર્ષાવાથી, મારા જૈન બંધુઓના હિતાર્થે આ વિચારો વધારે ફેલાય તો ઠીક એમ માનીને એ વિચારકના કેટલાક લેખો એમના 'જૈનસમાચાર' પત્રમાંથી ચુંટીને એક પુસ્તકના રૂપમાં આજે જાહેર પાડું છું.

સંઘના ચારે અંગ એ વિચારોને નિર્મળ દીલથી વાંચશે અને વિચારશે તો મારા ઉપર મોટો ઉપકાર થયો માનીશ.

જીવરાજ માણુસિંહ.

જૈનોમાં (અ)ધર્મયુદ્ધ!

ભવિષ્ય શું સંભવે છે?

જ્યહારે જ્યહારે દુનીઆમાં અધર્મ--અન્યાય--અનીતિ બહુ વધી પડે છે ત્યહારે ત્યહારે, તે નહિ ઇચ્છવા યોગ્ય સ્થિતિનો સંહાર કરવા માટે કોઈ છૂપી શક્તિ અનેક લીલાઓ વિસ્તારે છે કૌરવાનો કાળો કેર અસહ્ય થઇ પડયો ત્યહારે ખુદ શ્રી કૃષ્ણે અર્જુન જેવા ધર્માત્મા પાસે બાણ પકડાવ્યું હતું અને પોતે ત્હેના સારથી બન્યા હતા, એમ કહેવાય છે. એ કલ્પના બહુ રમણીય છે. જૈન રાજ્યના રાજાઓ-મુનિઓ પણ હમણાં કૌરવ જેવા થઈ જવાથી કૃષ્ણના-પરમાત્માના-શુભશક્તિના-કુદરતના છૂપા હાથ એ રાજાઓનો નાશ ખુદ ત્હેમના ભક્તોના હાથેજ કરાવવાની 'લીલા' કરતા જોઈ શકાયા છે. એક રજ જેવી લાલનવાળી બાબતને મ્હોટું રૂપ આપવાની દુર્મતિ અમુક વિદ્વાન ગણાતા સાધુઓને સૂઝાડનાર કોણ? એમાંથી વળી ખુદ સાધુવર્ગમાં જ બે મત ઉત્પન્ન કરનાર કોણ? લાલનવાળા ઝગડામાં 'જૈન' પત્રને હોમનાર કોણ? 'જૈન' પાસે માફીપત્ર પર સહી લેવાનો પ્રપંચ કરાવનાર કોણ? 'જૈન'ને પોતાના જ સાધુઓ અને મહાન આચાર્યો અને અગ્રેસરોનાં પોત ખુલ્લાં કરવાની મતિ અને હિંમત આપનાર કોણ? વચ્ચે વગરલેવાદેવાના કવિપંથીઓને હોમનાર કોણ? પોતાની મેળે મૂર્ખ બનનાર એવા પેલા શરનભર્યા હેન્ડબીલ લખનારને કાયદાનું પણ ભાન ભૂલાવનાર કોણ? આ અને એવાં અનેક નહિ ઇચ્છવા યોગ્ય, નહિ થવા યોગ્ય કામો કરાવનાર કોઇ એક 'માણસ' તો નથી જ—ન જ હોઈ શકે. વિધાતાનો ગુપ્ત હાથ જેને ચાહે કૃષ્ણ કહો-ચાહે ઈશ્વર કહો-ચાહે શાસનનાયક દેવ કહો પણ એવી કોઇ શક્તિ જ પડદા પાછળ રહીને આ પ્રેરણા

કરે છે. અંધકાર–જુલમ–ધર્માંધતા–ધર્મઘેલછા–માનની પડાપડી—સ્વાર્થાંધતા–ક્ષુદ્ર હૃદય–વીતરાગદ્રોહ: આ સર્વનો રાફડો ફાટેલો જોઇ ન શકવાથી તે ગુપ્ત **શક્તિએ** પોતાના ગુપ્ત હાથ પસાર્યા છે અને તે એક અથવા બીજે રસ્તે મદાંધોને હલકા પાડવાના ઘાટ ઘડ્યા જ કરે છે. જે આચાર્ય એક વખતે અત્યંત લોકપ્રિય હતા અને જેના શબ્દ ઉપર લખપતિઓ પ્રાણ અર્પતા ત્હેમની જાદુઇ **શક્તિ** હવે પેલી **ગુપ્ત શક્તિના** વિકસવાની સાથેજ હવામાં ઉડી જવા લાગી છે. પણ **વિધાતાનું** કામ આટલેથી પુરૂં થવાનું નહિ. હજી તો જૈન સાધુઓને કોર્ટમાં જાહેર પ્રજાનો તિરસ્કાર સાંભળવો પડશે, લોકો પોતાને આવા ગુરૂઓના શિષ્ય તરીકે ઓળખાવતાં **શરમાય** એવો વખત આવી પુગશે, શ્રીમંતોની સત્તા **હૃદયના** વિદ્વાનોના **હાથમાં** આવશે અને દાંભીક બાહ્ય ત્યાગ એ માત્ર હાંસીનો વિષય બનશે—એટલું પરિણામ આવી પુગશે ત્હાં સુધી **વિધાતા** પોતાની ‘ લીલા ’ વિસ્તાર્યા જ જશે. આ કલહને ઓલવવા–આ કુરૂક્ષેત્રને ઠંડુ કરવા ઘણાએ સજ્જનો કોશીશ **કરશે**–ખરા દીલથી **કોશીશ કરશે**, પણ એવી દરેક કોશીશ **ઉલટી** કલહને પુષ્ટિ આપવામાં જ પરિણમશે. રાક્ષસોનો સમ્પૂર્ણ નાશ થયા સિવાય જેમ દુનિઆને શાન્તિ પ્રાપ્ત થઇ શકે નહિ, અજ્ઞાનનો સમ્પૂર્ણ ક્ષય થયા સિવાય જેમ આનંદની પ્રાપ્તિ થઇ શકે નહિ, સર્વ પરિગ્રહના સમ્પૂર્ણ ત્યાગ સિવાય જેમ **ખરી** નિવૃત્તિ સંભવે નહિ, **તેમ**, સાધુતાના નામે કલહવૃદ્ધિનો ધંધો લઇ બેઠેલા ક્રૂર દેશદ્રોહીઓનો સમ્પૂર્ણ બહિષ્કાર ન થાય ત્હાં સુધી કોઇ પણ સંઘ કે સમાજ સુલેહશાન્તિથી બેશી શકે નહિ, તો પછી આબાદીમાં **આગળ વધવાની** તો વાત જ શી કરવી?

દુનીઆમાં **બન્ને શક્તિની** જરૂર છે. આપણે **સારી** હવા ફેફસામાં લેવી એટલું જ પૂરતું નથી, પણ **ખરાબ** હવા **બહાર કહાડવાની** પણ જરૂર છે જ. તેમ સારા પુરૂષોના ગુણગ્રામ કરવા એ જેટલું જરૂરનું છે તેટલું જ, નુકશાનકારક પાત્રોને દૂર કરવાનું પણ આવશ્યક છે. **વ્યક્તિ** તરીકે કદાચ ઉપર કહેલી **બીજી** વાતને આપણે બહુ અગત્ય ન આપીએ તો ચાલે; કારણ કે આપણે **આપણું** સંભાળીને બેસી રહીએ તોય બહુ છે. પણ **સમાજ તરીકે** તો તે બન્ને વાનાં સંભાળવાં જોઇએ. સમાજનાં બધા માણસો પોતાના હિતાહિતનો વિચાર **પોતે** કરી શકે તેવાં હોય એવી

આશા ભાગ્યે જ રાખી શકાય. તો પછી જેઓ **બીજાના** વિચાર અને ઉપદેશ પર ચાલવા જેવા પરતંત્ર હોય ત્હેમના હિતાર્થે, ખરાબ ઉપદેશ આપનાર પાત્રોને–ખાસ કરીને કલહનો ઉપદેશ આપનાર પાત્રોને સમાજમાંથી જેમ બને તેમ દૂર જ કરવાં જોઇએ. એ પાત્રો ચાહે તો ગરીબ હોય કે શ્રીમંત, ચાહે અજ્ઞાન મનુષ્ય હોય કે પેપરોવાળા, ચાહે ગૃહસ્થ હોય કે 'ત્યાગી' તરીકે ઓળખાતાઓ–ગમે તે હોય પણ ત્હેમને સમાજના સુજ્ઞ નેતાઓએ ધઉંમાંથી કાંકરો કહાડીને ફેંકી દે તેમ ફેંકી દેવા જોઇએ છે. એટલું જ નહિ પણ મ્હારો અંગત અભિપ્રાય તો ત્હાં સુધી છે કે ખુદ સરકારે આવે વખતે વચ્ચે પડવું જોઇએ અને કોમના સુલેહમાં ખલેલ પહોંચાડનાર પાત્રોને શોધી કહાડીને ઘટીત ઠપકો આપવો જોઇએ છે.

*   *   *   *

ધર્મયુદ્ધ જે હદે પહોંચ્યું છે ત્હાં જ તે હવે અટકી નહિ રહે. મી. મનસુખલાલ રવજીએ નોટીસ આપીને ચેતાવવા જેટલી ભલાઇ વાપરી હતી તે હવે તાકીદે કોર્ટનું શરણું લેશે અને એક બીનજોખમી માણસની પાછળ છુપાઇને જે બડેખાંઓએ નીચ ગાળોથી ભરપુર–એક જૈન તો શું પણ એક અનાર્ય પણ ન લખે એવું હેન્ડબીલ પ્રગટ કર્યું છે તે બડેખાંઓને કોર્ટે દોરાવું પડશે. જૈનોનો પૈસો–ન્યાયનીતિથી નહિ પણ સાચજૂઠથી એકઠો કરેલો પૈસો વકીલો અને સરકારના ઘરમાં જશે અને ગામોગામ અને શેરીએ શેરીએ જૈન સાધુઓ અને શ્રાવકો વચ્ચે વાગ્યુદ્ધ ચાલશે. આ યુદ્ધના પરિણામે **ધીમેધીમે** સાધુઓની સત્તા તૂટશે; બેડીઓ તૂટવાથી લોકો સાધુઓની નહિ પણ **પોતાની** આંખે દેખતા થશે, નવા સાધુ થતા બંધ થશે અને છે તેટલા પ્રાયઃ અપમાન અને કલહમાં દિવસ પૂરા કરશે. નવો યુગ શુદ્ધ–પરોપકારી–ઉદાર દીલના–શાન્તસ્વભાવી–નિર્માની–જગદ્‌વત્સલ–સંસાર વચ્ચે ત્યાગ સેવવામાં જબરા–અપ્રમાદી ગૃહસ્થોને ઉત્પન્ન કરશે. અને એવા ઉત્તમ ગણ્યા ગાંઠયા સાધુરત્નો ખૂણેખાંચરે અપ્રસિદ્ધ દશામાં બિરાજશે. એમને **બહારના** કરતાં **અંદરનું** કામ કરવાનું ઘણું હોવાથી તેઓ કોઇ જબરા પરમાર્થના કામ સિવાય જાહેરમાં ભાગ્યેજ દેખા દેશે. જૈનોની અને જૈન ધર્મની ચ્હડતી ત્યારે જ થશે. નવો યુગ–ધર્મયુદ્ધ ત્હારે જ પ્રવર્તશે. પોપલીલા ત્હારે જ બંધ થશે. વિધાતાનો ખુલ્લો હાથ

ત્હારે જ પોતાની 'લીલા' સંકેલી લેશે. ત્હાં સુધી સમાધાનીના સઘળા પ્રયત્નો નિષ્ફળ જશે, બલ્કે કોઇ કોઇ વાર તો ઉલટા નુકસાનમાં પરિણમશે.

જૈનના સઘળા ફીરકાનું આ જ ભવિષ્ય છે. જે ફીરકામાં ચૈતન્ય વધારે જણાય છે તે આ સ્થિતિએ **વહેલો** પહોંચશે; ઓછી ચેતન શક્તિવાળા ફીરકા આ સ્થિતિએ **જરા મોડા** પહોંચશે. જેઓ મોડા પહોંચશે તેવા ફીરકાઓમાં હજી સાધુઓ વધારે માન પામ્યા જશે-પોપલીલા હજી વધારે વિસ્તરશે અને પાપનો ઘડો પૂરો ભરાયો છે એમ વિધાતાને ખાત્રી થશે ત્હારે તે ઘડો પણ ફુટશે અને નવે નામે શુદ્ધ જળ સર્વને મળશે.

(જૈનસમાચાર, તા. ૧૨ જુન ૧૯૧૧)

બેમાં કોણ ઉત્તમઃ ક્રિયાપાત્ર કે પરોપકારી?

સામાન્ય રીતે ધર્મના બે રસ્તા મનાય છેઃ એક ધાર્મિક ક્રિયાઓનો, બીજો પરોપકારના કામોનો (જેમ કે સદુપદેશના રૂપમાં, જાહેર હિતને લગતી હરકોઇ હીલચાલ પાછળ મંડયા રહેવાના રૂપમાં, વગેરે વગેરે.) આ બે પૈકી પહેલા રસ્તાની બાબતમાં તો એમ છે કે અમુક ક્રિયા કેવા **આશયથી**, કેવા **ભાવથી**, બદલાની કે મ્હોટાઇની આશા વગર કે આશા સહિત કરવામાં આવેલી છે એ બાબતની **ખાત્રી** તો માત્ર જ્ઞાની જ કરી શકે. એ સૂક્ષ્મ દેહને લગતી બાબત હોઇ માત્ર આંતરચક્ષુવાળા જ તે ક્રિયાઓની ઉત્તમતા કે આડંબર માટે ખાત્રી આપી શકે. એટલે કોઇ સાધુ યા ગૃહસ્થ ગમે તેવી સખ્ત ક્રિયાઓ પાળતો જોવામાં આવતો હોય તો પણ તે ક્રિયા પાળવામાં હેનો **આંતર** આશય શું છે એ વાત નહિ જાણનારા **આપણ** સામાન્ય જનો એની ક્રિયાઓ માટે **અતિ** ઉંચો મત દર્શાવવા જે હિમ્મત કરીએ તે ગેરવાજબી જ ગણાય. મનના ભાવોને **લગતી** બાબતોનું શાસ્ત્ર (Science) એવું તો ગુંચવાડાભર્યું છે કે એમાંની

એકાદ બે બાબતો આપણે જાણતા હોઇએ તો પણ ત્હેને શબ્દોમાં મુકવાનું કામ મુસ્કેલ છે. તેથી કોણુ ગૃહસ્થ કે સાધુ શુદ્ધ ક્રિયા કરે છે કે કેમ એ બાબતમાં આપણે ચોકસ અભિપ્રાય બાંધી ન શકીએ; બહુ તો અનેક સંજોગો પર બારીક લક્ષ આપીને અનુમાન બાંધી શકીએ, કે જે અનુમાનો તે સખસનો જેમ જેમ વધુ સહવાસ થતો જાય તેમ તેમ પ્રસંગોપાત્ ફેરવાય ખરા જ.

પરન્તુ બીજો રસ્તો જે પરોપકારનો, ત્હેની ખાત્રી માટે આપણને આંતર ચક્ષુની કાંઈ જરૂર પડતી નથી. તત્વજ્ઞાનનો ઉપદેશ આપવા રૂપે, નીતિનો માર્ગ બતાવવા રૂપે, શાન્તિનું પાન કરાવવા રૂપે, દુષ્કાળાદિ ત્રાસો વખતે જનસમાજને કે જાનવરોને હરકોઇ રીતે સ્હાય પહોંચાડવા રૂપે, જનસમાજમાંથી સડો દૂર કરવા માટેના હરકોઇ પ્રયાસ રૂપે, કે એવા કોઇ રૂપે પરોપકાર કરનાર માણસનો આશય શું છે, એનો ગુપ્ત ભાવ શું છે તે જોવા–જાણવાની આપણને ઝાઝી દરકાર રહેતી નથી; કારણકે આપણે પાદા-પાડી સાથે કામ નથી, માત્ર દહીં-દૂધની જ ગરજ છે. ગમે તેવી માનની કે ધનની કે મ્હોટાઇની કે સ્વર્ગની ઇચ્છાથી કોઈ માણસ આપણને સદ્જ્ઞાન કે દાન આપે તે શું આપણને લાભ પહોંચાડનો નથી? અને જો આપણને લાભ પહોંચતો જ હોય તો જેના દ્વારા લાભ પહોંચ્યો ત્હેના આપણે ઓશીંગણુ નથી શું? મતલબ કે ગમે તેવા સ્વાર્થી ઇરાદાથી પણ પરોપકાર કરનાર ગૃહસ્થો અને ત્યાગીઓ તો આપણા ઉપકારી અને પૂજ્ય જ છે, જ્યહારે ક્રિયામાં રચ્યોપચ્યો રહેલો પુરૂષ જો શુદ્ધ આશયથી ક્રિયા કરશે તો જ સુખી થશે, નહિ તો જન્મ ગુમાવશે. તે સખસનો આશય સ્વાર્થી હોય તો દુનીઆને તે કોઇ રીતે ઉપકારી નથી એ વાત ચોકસ જ છે, અને જો ત્હેનો આશય તદ્દન નિર્મળ હોય તો તે નિર્મળતાના પ્રતાપે ત્હેનામાં સ્વાભાવિક રીતે પ્રગટેલા બીજા ગુણો આડકતરી રીતે જનસમાજને ઉપકારી થઈ પડે છે ખરા, એટલા માટે તે પુરૂષ ઉપકારી ગણી શકાય.

આ પ્રમાણે 'પરોપકાર' અને 'ક્રિયા' એ બે માર્ગમાં, પરોપકારનો માર્ગ જનસમાજને વધુ ઉપકારી હોઈ લોકો તો ત્હેની જ વધુ પ્રશંસા કરવાના, અને લોકો એમ કરે તેથી કોઇ ક્રિયા-

વાળાએ લોકો ઉપર આક્રોશ પણ કરવો જોઇતો નથી; કારણ કે આટઆટલું જ્ઞાન **પામીને પણ** જો ક્રિયા પાળનારા સાધુ કે ગૃહસ્થ **પોતાને** માટે સ્વર્ગનાં સુખો મેળવવા સારૂ ક્રિયા માર્ગ પસંદ કરે છે, તો બીચારી અજ્ઞાન કુપમાં હેરાન થતી દુનીઆ પોતાના હિત માટે મહેનત કરનારને (પોતાના સ્વાર્થ ખાતર) વધારે વખાણે એમાં શું આશ્ચર્ય? દુનીઆ કાંઇ હૃદયના ભાવો જાણુતી નથી કે જેથી ક્રિયાવાળા પુરૂષની આંતર નિર્મળતાની હદ માપી શકે અને ક્રિયાવાળા પુરૂષની લાયકાત સાથે પરોપકારી પુરૂષની લાયકાતનો મુકાબલો કરી કોણ વધારે ઉંચા દેવલોકનો અધિકારી છે તે અટકળી શકે. દુનીઆને મન, **પોતાને માટે** સ્વર્ગ મેળવવા મથતા ઉત્તમોત્તમ પુરૂષ કરતાં **દુનીઆને** સુખ આપવા મથતા સામાન્ય પુરૂષો **વધારે ઉપકારી** લાગે છે; કારણુ કે સૌ સૌને પોતાનો સ્વાર્થ લાગેલો જ છે.

આમ છે ત્યહારે, અમારા સાધુ વર્ગમાં કોણુ ક્રિયાપાત્ર છે અને કોણુ નહિ, કોણુ વધુ મલીનતા ધરી શકે છે અને કોણુ થોડી, કોણુ વધુ લાંઘણુ કરી શકે છે અને કોણુ અલ્પ, કોણુ અપાસરાંમાં ઉતરે છે અને કોણુ જંગલમાં, કોણુ અંધારે જમે છે અને કોણુ અસેરે, એ કાંઇ જોવા–જાણુવાની અમને જરૂર નથી. અમારે જોવા–જાણુવાની દરકાર તો આ બાબતની છે ખરી કે અમારા તારનાર તરીકેનો ખીતાબ અમોએ જેમને પંચ સમક્ષ આપ્યો હતો અને એ ખીતાબ આપતી વખતે ભવિષ્યમાં તે પુરૂષદ્વારા અમારો અર્થ સરશે એ આશાથી અમે વાજાં વગડાવી ખુશાલી પ્રદર્શીત કરી હતી તે સાધુજી અમને અનીતિ, અજ્ઞાન, પાપ, ખેદ, ભય, ગભરાટ અને કલેશમાંથી મુક્ત કરવા માટે કયો, કેવો અને કેટલો પરિશ્રમ કરે છે. ઉપકારીપણાનું અમારૂં ધોરણ (Standard) તો એ જ છે. જે સાધુઓ એ પરીક્ષાવિષયમાં સારો દેખાવ કરશે તે 'પાસ' છે–બીજા 'નાપાસ' છે;–**અમારી** પાસે તો નાપાસ છે, 'જ્ઞાની' પાસે પાસ–નાપાસ થવાની વાત વળી જૂદી છે.

* * * * *

(જૈનસમાચાર, તા. ૨ જી ઑકટોબર ૧૯૧૧)

જૂનાં અને નવાં 'બંધારણો' અથવા પ્રાચીન કાળથી ચાલી આવતી અને નવી સ્થપાયલી સંસ્થાઓ.

શું એ સર્વ આજે જરૂરની ચીજો છે?

એમને જીવતી રાખવામાં કલ્યાણ છે કે મરવા દેવામાં કે મારી નાખવામાં?

'सुधारक' तेमज 'हठीला' बन्नेने चेतवणी.

(૧)

કાયદા અથવા કાનુનને માણસ ભલે પોતાની અજ્ઞાનતામાં ગમે તેટલો ધિક્કારે, પરન્તુ **આ વિશ્વની ઘટમાળ જ કાયદા અથવા કાનુન આધારે ચાલે છે.** ન્હાનામાં ન્હાની અને મ્હોટામાં મ્હોટી ચીજ, બનાવ, પ્રાણી અને સમાજ સર્વને ઉત્પન્ન કરનાર, પોષનાર, મારનાર અને તારનાર '**કાયદો**'જ છે. **કુદરતી** કાયદા ભાગ્યે જ બદલાય છે અને બદલાય છે તો પણ **લાંબે કાળે** બદલાય છે, જ્યહારે **મનુષ્યકૃત** કાયદા દેશ-કાળાદિ **સંજોગો ઉપર આધાર રાખતા હોઈ** પ્રમાણમાં વધારે ઝડપથી બદલાય છે, જો કે ત્હેમના તેવી રીતે **બદલાવામાં પણ** કુદરતી કાયદાનો **આધાર** લેવાયો હોય છે.

વિશ્વનો કોઈ ન્હાનામાં ન્હાનો દેખાતો બનાવ પણ-આપણી ટુંકી દૃષ્ટિ એનું કારણ ન દેખી શકતી હોય તે છતાં-'કર્મના

કાયદા'ના હુકમથી જ બનવા પામે છે. 'Cause and effect' એટલે 'કારણ અને પરિણામ' ના ધોરણસર જ—વ્યવસ્થાપૂર્વક જ સર્વ કાંઇ બને છે, કાંઈ અણધાર્યું કે અકસ્માત તરીકે બનતું નથી.

કાયદાને બાજુએ રાખીને જીવનવ્યવહાર ચલાવવા જે માણસ ઇચ્છતો હોય—'કાયદો' શબ્દ જ જે માણસને વિષ જેવો લાગતો હોય તેવા માણસો **પોતાને માટે** એક આત્મઘાતીનું કામ કરે છે **અને જનસમાજને માટે** ભયંકર પ્લેગનું કામ કરે છે.

સમાજનો આધાર 'કાયદા' ઉપર જ હોઇ, હરકોઇ દેશ, હરકોઇ જ્ઞાતિ અને હરકોઈ મંડળીના સ્થાપકો કે પ્રવર્તકો તે તે સમાજ માટે 'કાયદા' ઘણીજ દુરંદેશાથી બાંધવાની કાળજી રાખે છે. તે વખતના, તે દેશના, તે મનુષ્યોના અને બીજા **તે વખતે** હયાતી ધરાવતા સંજોગોના સમ્બન્ધમાં વિચાર કરીને **પછી જ** કાયદા બંધાય છે. પછી જેમ જેમ **નવો અનુભવ** મળતો જાય તેમ તેમ તે કાયદો બાંધનારા અગર હેના મરણ પછી હેના કોઈ વિદ્વાન અનુયાયીઓ તે કાયદાના શબ્દમાં ફારફેર કરવા કે કોઇ કલમ દૂર કરવા કે નવી ઉમેરવા ('કુદરતી કાયદા'ને આધારે)–એવી જરૂર જ્યહારે જ્યહારે જણાય ત્યહારે–આનાકાની કરતા નથી. પરન્તુ જ્યહાં સુધી એક કાયદો **ચાલે** છે-હેમાં અમુક સુધારો દાખલ કરવામાં આવ્યો **નથી**-ત્યહાં સુધી તો જેમને માટે તે કાયદો અસલ બનાવવામાં આવ્યો હતો તે સર્વ લોકો એ કાયદા અનુસાર સુરતપણે વર્તવાને બંધાયલા જ છે; એમને એમાંની કોઇ વાત ન ગમતી હોય તો પણ સમાજમાં અંધાધુંધી ન ફેલાવા પામે એટલા ખાતર-**વ્યવસ્થાના રક્ષણ ખાતર**-'બંધારણ'ના નિભાવ ખાતર અણગમતી પણ કાયદાએ ફરમાવેલી વાતો પાળવી જ પડશે. વધુમાં વધુ તે માણસ એટલું કરી શકે ખરો કે, જે કલમ બદલાયલા સંજોગોમાં એટલે બદલાયલા 'દેશ—કાળ'માં કહાડી નાખવાકે સુધારવાથી સમાજને વધુ હિત થવાની વકી હોય તે કલમ સમાજની **નજર આગળ લાવવી**, હેમાં કરવા જોઇતા ફેરફારોના સંબંધમાં શાન્ત અને દલીલોવાળી ચર્ચા ફેલાવવી, લોકમત કેળવવા અને ખાસ કરીને કાયદો જેમના હાથમાં કુદરતે મૂક્યો હોય તેવા સખસ કે સખસોનું તે તરફ ધ્યાન ખેંચવું. આમ કરીને કાયદો સુધરાવતાં સુધી તો તેણે જૂની કલમોનો અમલ કરવો જ જોઇએ, નહિ તો સમાજમાં અવ્યવસ્થા

થાય અને બંધારણ ટૂટી જાય. બંધારણ વગરનો સમાજ, આત્મા વગરના શરીરથી પણ વધારે હાનીકારક છે; કાયદાને નહિ માનનારા બ્હારવટીઆઓના ટોળા જેવો તે ભયંકર—ધાસ્તી રાખવા લાયક થઈ પડે.

આટલા માટે જ હું આ વાત ઉપર ભાર દેવા માગું છું કે, શું ભણેલા કે શું અભણ, શું ગરીબ કે શું શ્રીમંત, શું ગૃહસ્થ કે શું ત્યાગી કોઇએ 'બંધારણ'ની બેપરવાઇથી વર્તવું ન જોઇએ, પોતાના પંડને જે કામ અનુકૂળ જણાય તે જ કરીલેવાની સ્વચ્છંદી પ્રકૃતિને વશ થવું ન જોઇએ, સમાજ અને પોતા સાથેનો સંબંધ વિસારવો ન જોઇએ. '**માણસ**' એ '**સમાજનો એક અંકોડો**' છે; તે એકલો જ—છૂટો-છવાયો કાંઈ 'ચીજ' નથી—કોડીદામનો નથી—રે રોટલાનો ટુકડો પણ મેળવી નહિ જ શકે. જો અભિમાની ગ્રેજ્યુએટ એમ માનતો હોય કે હું આટલો ભણેલો—સુધરેલો છતાં આ જંગલી જેવા દેખાતા લોકોના સમાજની શા માટે દરકાર કરૂં, તો ત્હેને 'બંધારણ'ની **રચના** જ માલુમ નથી. થોડા દિવસ તે સખસને કોઈ નિર્જન ટાપુમાં મુકો; ત્યાં ત્હેના માનીતા વિદ્વાનોના ગ્રંથોના ઢગલા, કાગળ—ખડીઓ-શાહી—પેનનો જથો અને સુવા-બેસવાના મજાના કોચ પણ (જો કે તે ત્હેણે જાતે ઉત્પન્ન કરેલા નથી અને 'સમાજ'થી-'બંધારણ'ના નિયમ ઉપર ચાલતા 'સમાજ'થી બનેલા છે તો પણ) ત્હેના ઉપર મહેરબાનીખાતર ત્હેને પુરા પાડો. બંધારણના નિયમથી ઉત્પન્ન થયેલું અન્ન-ખોરાક હજી ત્હેના પેટમાં છે, ત્હાં સુધી ત્હેને સમાજનું સ્મરણ થશે નહિ. એક, બે, ત્રણ ને છ કલાક વ્યતીત થવા દો. 'બંધારણ' અને 'કાનુન' ને પૂજનારૂં ત્હેનું જડ શરીર પોતે કહેશે કેઃ 'મ્હને રોટલી—દાળ—ભાત—શાક જોઇએ છે!'

આપણા 'માસ્ટર બાબુ' ગભરાય છે, આસપાસ નજર કરે કરે અને વિચારમાં પડે છે કે અહીં હું જમીન ખેડવા માટે હળ ક્યહાંથી લાવું, અનાજ સાફ કરવાનાં સાધનો ક્યહાથી લાવું, ત્હેને દળવાનાં પકવવાનાં રાચ ક્યહાંથી લાવું? હવે ત્હેને જીંદગીમાં **પહેલી જ વાર** સમજાય છે કે, સૃષ્ટિમાં દરેક પ્રાણી ઉપયોગી છે અને કોઈ પ્રાણીને ગેરઇન્સાફ ન થવા પામે એવી રીતે સર્વની ઉન્નતિ

કરવા સમાજ બંધાયો, તેથી કોઈ ખેતી કરે–કોઇ દળણું કરે–કોઈ ભણાવવાનું કામ કરે—કોઈ રોગ મટાડવાનું કામ કરે, એ પ્રમાણે કામની **વહેંચણી અને વ્યવસ્થાથી** 'બંધારણ' બંધાયું, અને બંધારણ તૂટવાથી—એકેક માણસ છૂટોછવાયો પડવાથી કે પોતાનો જ સ્વાર્થ સાધવાની કે પોતાની જ સગવડ જાળવવાની ઇચ્છા થવાથી આખો સમાજ સમુદ્ર તળીએ જઇ બેઠો. મતલબ કે, કોઇ પણ માણસે પોતાના તેમજ સમાજના હિત તરફ નજર રાખીને ચાલુ બંધારણ જ્યહાં સુધી બદલવામાં ન આવે ત્યહાં સુધી ત્હેનું ઉલ્લંઘન કરવા જેવી આપખુદી ન ચલાવવી જોઇએ. ત્હેમાં પણ **માણસ જેમ વધારે ભણેલો—વધારે કેળવાયલો—વધારે સમજુ તેમ તે તો 'કાયદા'ને—'બંધારણ'ને ચુસ્તપણે પાળવાને વધુ બંધાયલો છે.** એક 'સંઘ,' એક 'જ્ઞાતિ' કે એક 'ગોળ' બંધાયા પછી, કેટલેક કાળે એ સંસ્થાના કોઇ સભાસદને એમાંનો એકાદ નિયમ અગવડ રૂપ થઈ પડયો, એથી કાંઈ એને એ સંસ્થાને તોડવાનો અધિકાર મળતો નથી. આપણે થોડાક દાખલા તપાસીએ. 'જૈન સંઘ' નામની એક સંસ્થા છે, ત્હેનો કોઇ સભાસદ એ વર્ગની માન્યતા વિરૂદ્ધ ખળભળાટ કરતો હોય તો તે સંસ્થાના અમુક એક કે બે મુખ્ય મથકો ખાતે રહેતા અગ્રેસરો તે સખસને જૈનસંઘથી બહિષ્કાર કરે, એવો રીવાજ ચાલુ છે. આ રીવાજ પ્રથમ તો સંઘના રક્ષણાર્થે–ધર્મના રક્ષણને અર્થે દાખલ થયેલો; પરન્તુ વિશાળ દૃષ્ટિવાળા અને મ્હોટા પેટવાળા અગ્રેસરોની જગાએ જ્યહારથી છીછરા પેટના અને અંધશ્રદ્ધાળુ ખખુચકોએ શેઠાઈ લીધી ત્યહારથી જેને ત્હેને વગર અપરાધે પણ, એ સખ્ત શિક્ષા ફરમાવવા માંડી. **સત્તાનો ખરેખર આ દુરૂપયોગ છે--ખરેખર એ જુલમ જ છે,** તથાપિ–કહું છું કે **તથાપિ**–નુકસાન પામતા સખસોને એમ કહેવાનો કશો અધિકાર નથી કે "ત્હમે અમુક બે મુખ્ય મથકના અગ્રેસરો અમારો ન્યાય કરવાનો **અધિકાર** જ ધરાવતા નથી; આખા હિંદના જૈનોને એકઠા કરો અને પછી ઇન્સાફ આપો." આ કાંઈ કાયદાના જાણપણાવાળા સખસનું કથન ન કહેવાય. કાયદાનો અમલ કરનાર અમુક મૅજીસ્ટ્રેટ કે જજ ખરાબ હોય તેથી કાંઇ કાયદો ખોટો ઠરે કે? જો તે મૅજીસ્ટ્રેટે આપેલો ઇન્સાફ ખોટો કે ઇર્ષાયુક્ત જણાતો હોય તો ત્હમે બીજા કોઈ મૅજી-

સ્ટ્રેટ પાસે—અ.જ કોઇ મુખ્ય મથકના અગ્રેસરો પાસે ન્યાય માગો અને ત્હેમનું જજમેન્ટ શાન્તિપૂર્વક જાહેર કરો. આખા હિંદના સંઘો કદી એકઠા મળી શકે જ નહિ અને કોઈ ખરા દોષીતને પણ શિક્ષા કરવાનો વખત જ આવે નહિ; માટે એવી દલીલ કરવી તે માત્ર જોહુકમીનું જ લક્ષણ ગણાય. વળી આજ સુધી જે કાયદો ચાલતો આવ્યો છે તે કોઈ **ખમુક સખસ માટે** બદલી શકાય નહિ; તે સખસે તે કાયદાનું માન સાચવી દુઃખ સહન કરવું **પડે** તો તે **શાન્તિથી** સહીને પછી—**પછી જ** તે કાયદો સુધરાવવા (**પરમાર્થે માટે** સુધરાવવા) હીલચાલ કરવી જોઇએ; કે જેથી ફરીથી બીજાઓને તે કાયદાનો ગેરઉપયોગ કરનારા ઇર્ષાળુ, અભિમાની અને અંધશ્રદ્ધાળુ 'મેજીસ્ટ્રેટો'નો ત્રાસ સહવા વખત ન આવે. **એવા** પુરૂષો જ આ **દુનિયાના ટેકા** રૂપ છે. એઓ જ 'સમાજ'ના **નેતા** અને **મિત્ર** છે. જેઓ પોતાને માથે આવી પડતી થોડીએક અગવડને સહન ન કરતાં ખળભળાટ કરી મુકે અને અમુક મુખ્ય મથકોના અગ્રેસરોને ગમે તેવા ભયંકર બનાવ વખતે પણ ઇનસાફ આપવાનો **અધિકાર જ નથી** એવી સમાજનું મૂળ વાઢનારી દલીલ રજુ કરે તેઓને પૂછવું જોઇએ છે કે "ત્હમારો કહેવાતો ગુન્હો, ગુન્હો નથી એમ દલીલ ખાતર માની લ્યો, પરન્તુ ત્હમે જ્હેને ખરેખર જ ગુન્હો ગણો એવું કોઇ દુષ્કૃત્ય—જેથી સમાજને ભારે નુકસાન થવા વકી હોય એવું જ દુષ્કૃત્ય કોઇ સખસ કરે તો પણ શું આખા હિંદનો સંઘ એકઠો મળે ત્હાં સુધી રાહ જોવી? શું ગુન્હાનો વંશ વધ્યા જ જાય એ ઇચ્છવા યોગ્ય છે?" સુજ્ઞ પ્રજા તે જ છે કે જે ગમે તેવા મેજીસ્ટ્રેટનો હુકમ **તે વખતને માટે તો** માથે ચ્હડાવે અને પછી બીજા જજ પાસે ઈન્સાફ માટે અરજ કરે અને જો સર્વ મેજીસ્ટ્રેટો **હયાતી ધરાવતા કાયદાને અનુસરતાં** બીજો ઇન્સાફ ન જ આપી શક્યા હોય તો તે કાયદો બદલવા-સુધારવા કે રદ કરવાને **કાયદેસરની** હીલચાલ કરે.

એક બીજું *દૃષ્ટાંત લઇએ. ઝાલાવાડ પ્રાંતના દશાશ્રીમાળી

---

* આ દૃષ્ટાન્તો, કોઇ **અમુક** જ જ્ઞાતિને માટે લખાયલાં સમજવાનાં નથી. ભણેલાઓ કેટલીકવાર જે 'બંધારણો'ની વિરૂદ્ધ મત આપવાની ઉતાવળ કરે છે અને તોડી નાખવા પ્રયાસ કરે છે તે બંધારણોમાં કોઈ વખત ઘણું ઉત્તમ તત્વ રહેલું હોય છે, એ વાત આ દૃષ્ટાન્તપરથી બરાબર સમજાશે. આ દૃષ્ટાન્તમાંથી દરેક જ્ઞાતિના માણસોને ઘણા શિખવા જેવા મુદ્દા મળી આવશે.

સ્થાનકવાશી **જૈનો**માં કન્યાવિક્રય, લગ્નાદિ પ્રસંગે ભારે પડતાં **ખર્ચ**, કન્યા મેળવવાની મુશીબતી વગેરે દુઃખોનો અટકાવ કરવા માટે તેઓએ એકઠા મળીને પોતા માટે એક 'બંધારણ' બાંધ્યું, જેને 'ગોળ' કે 'ધોળ' એ નામથી સામાન્ય લોકો ઓળખે છે. ઝાલાવાડમાં વસતાં એ જ્ઞાતિનાં તમામ ધર આ બંધારણમાં શામેલ છે; મતલબ કે આખા સમાજના હિત માટે અને તમામે એકઠા મળીને આ 'બંધારણ' બાંધ્યું છે. ઝાલાવાડની કન્યા દેશાવર ખાતે ન જવાને લીધે કન્યાની અછત ઓછી થતી ગઈ એટલું જ નહિ પણ 'ગોળ' બંધાયાને હજી ભાગ્યે જ હજાર દિવસ થયા છે એટલામાં તો કન્યાને બદલે સારા વરની અછત જણાવા લાગી છે ! 'ગોળ' સ્થાપવાના ઘણા આશયોમાંનો એક તો આટલા ટુંકા વખતમાં પાર પડયો છે. અકેક ગરીબને ઘરબાર અને 'પંડ' ને પણ વેચીને (દેવાદાર થઇને) બે કે ચાર હજાર રૂપીઆના ખર્ચે કન્યા મેળવવી પડતી હતી તે હવે વેચાણ તો લગભગ બંધ થઇ ગયું છે અને એક માણસના ૨૦૦૦ એ હિસાબે દરસાલ માત્ર ૧૦૦ માણસોના જ ગણીએ તો વર્ષે ૨૦૦૦૦૦ બે લાખ રૂપીઆનો ફાયદો ઝાલાવાડને થયો છે. આટલો ચમત્કાર પોતાની ટુંકી કારકીર્દીમાં બતાવનારા એક 'બંધારણ' થી કદાપિ પોતાને બીજી કોઇ રીતે અગવડ થતી જોવામાં આવે તો તે સહન કરી લેવી એ જ સજ્જનનું ભૂષણ હોવા છતાં કેટલાક શ્રીમંતો અને કેટલાક કેળવાયલા ભાઇઓ હવે ફર્યાદ કરવા લાગ્યા છે કે "અમારી પુત્રીઓ માટે અમને ખાનદાન વર ઝાલાવાડમાં મળતા નથી માટે અમે તો 'ગોળ' ને તુટેલો જ જોવા ખુશી છીએ." આ કેટલું અજ્ઞાન ! કેટલી સ્વાર્થાંધતા ! અરે પોતાના સ્વાર્થમાં પણ કેટલું સમજદારપણું ! એ ભાઇઓને કદાચ તાજુબી લાગશે પરન્તુ મ્હેં તો જે દિવસથી 'ગોળ'ની હિમાયત કરી હતી તે દિવસથી જ પરિણામ મનમાં નક્કી કરી રાખ્યું હતું. શ્રીમંતો અને સુધરેલાઓને પસંદ પડે તેવા 'વર' નો ટોટો આવે તો જ 'ગોળ' ફતેહ પામ્યો કહેવાય-**તો જ** 'ગોળ'નો આશય પુરો પડયો કહેવાય, એમ મ્હારી માન્યતા હોવાથી મ્હેં એ પરિણામ ઇચ્છીને જ આ હીલચાલ ઉભી કરી હતી અને એ પરિણામ જોઇને મ્હને એટલો હર્ષ થયો છે કે જેટલો એક સૂત્રધારને પોતાનો

ખેલ જોઈ તાલીઓની ગર્જના કરતા પ્રેક્ષકોને જોવાથી થવા સંભવ હોય. હું ખુલાસો કરીશ. લાયક—ગેરલાયકની આપણી **વ્યાખ્યા જ પ્રથમ** તો ખોટી છે. કોઇ, **શ્રીમંતને** લાયક કહે છે; કોઈ, **સ્વતંત્ર બનેલા** થોડું અંગ્રેજી ભણેલાને લાયક કહે છે; કોઇ, જેના ઘરમાં એક પણ કન્યાવિક્રય અગાઉ ન થયો હોય તેવા ઘરના જ ગમે તેવા છોકરાને 'ખાનદાન મુરતીઓ' ગણે છે. આમ જૂદી જૂદી અને ભૂલભરેલી માન્યતાઓ ચાલી રહી છે. કોઇ તો કન્યા વેવીશાળ કે લગ્નને લાયક થાય તે પહેલાં જ બૂમ મારી ઉઠે છે કે " આટલાં વર્ષો સુધી તપાસ કરી પણ લાયક મુરતીઓ ન મળ્યો, માટે આ 'ગોળ'નું સત્યાનાશ જજો "! ખરેખર સત્યાનાશ તો સ્વાર્થાંધ અને દીર્ઘદૃષ્ટિ વગરના પુરૂષોનું જ જવાનું છે, કે જેઓના **સુખ માટે** કરાયલા કામમાંથી પણ તેઓ **સુખ મેળવી શકતા નથી** અને સર્વત્ર દુઃખ—દુઃખ અને દુઃખ જ ભાળે છે. મુરતીઓ જો ન્હાનો જ પસંદ કરવો હોય—વૃદ્ધ નહિ—તો પછી કોઇ જ મુરતીઓ 'નાલાયક' નથી. કાચી કોઠીને કાનો ચ્હડી શકે છે. શા માટે ત્હમે કે જેઓ અમુકને ત્હમારો જમાઇ બનાવવા ઇચ્છોછો—જેના હાથમાં ત્હમારી પ્રિય પુત્રીનો હાથ આપવા ઇચ્છોછો—જે પુત્રીના માની લીધેલ સુખ માટે તો ત્હમે આખા સમાજનું છેદનભેદન કરવા તૈયાર થયાછો એવી એ વ્હાલામાં વ્હાલી કન્યાનો જેને ત્હમે 'પ્રાણનાથ' બનાવવા ઇચ્છોછો ત્હેને માટે ત્હમે કે જેઓ શ્રીમંત યા સુખી છો તેઓ શા માટે થોડાક રૂપીઆ ખારા ન કરી શકો ? શા માટે ત્હમે કોઈ પણ ન્હાની ઉમરના દેખાવડા અને તનદુરસ્ત તથા સામાન્ય અકલવાળા સ્વધર્મી છોકરાને ત્હમારા ખર્ચે ભણાવવાનો બંદોબસ્ત કરી પછી જ ત્હેને કન્યા ન પરણાવો ? વળી ત્હમારામાંના જેઓ વિદ્વાન હો તેઓને તો એવી રીતે પોતાની પુત્રીના લાયક પતિ 'બનાવવો' એ બહુ મુશ્કેલ કામ ન જ જણાવું જોઇએ. એક ઘરમાં ગમે તેવાં કુકર્મ-દેશકાળ ખરાબ હોવાને લીધે—વાતાવરણ ખરાબ હોવાને લીધે—વર્ષો પહેલાં થયાં હોય, તથાપિ તે ઘરના બાળકને **ત્હમે ઉચ્ચ ખ્યાલાતવાળા મનુષ્ય જ** જો ઉછેરશો તો તે **ત્હમારા જેવો જ** થશે અને ત્હમે જેવો જમાઇ ખોળતા હતા તેવો જ નીવડશે. **દીકરી** વ્હાલી છે **પણ દીકરીનો પતિ** ત્હમને વ્હાલો નથી ! દીકરી **વ્હાલી છે**

પણ દીકરીના પતિ-જીગર-સર્વસ્વ ખાતર થોડુંક ખર્ચ કે થોડીક તકલીફ વ્હોરવી ત્હમને **પાલવતી** નથી! અને તે છતાં ત્હમે દોષ દોછો 'ગોળ' ને શિર; કે જે ત્હમને 'સારા વર' નથી મળવા દેતો! શું 'ગોળ' ઝાલાવાડની સ્ત્રીઓને પુત્ર ઉત્પન્ન કરવાની મના કરે છે? શું 'ગોળ' સ્કુલના માસ્તરોને એ પુત્રોને ઉત્તમ **શિક્ષણ** આપતાં અટકાવે છે? શું 'ગોળ' ઉત્તમ **સોબતના** સ્વાભાવિક પરિણામને રોકવા કમર કસે છે? અને શું 'ગોળ'ની પાસેથી ત્હમે એમ ઇચ્છોછો કે 'ગોળ' ત્હમને અનાજ ચાવી આપીને મ્હોંમાં મૂકે? **'આપબળ' સિવાય સઘળું નકામું** છે. ત્હમે જો ત્હમારી આંખની કીકી સરખી પુત્રીના જીંદગીભરના સુખ માટે 'આપ બળ' ન વાપરી શકો તો ત્હમારા માટે 'ગોળ' કે 'રાજ્ય' કે ખુદ કુદરત પણ કાંઇ જાતનું સુખ આપવાને શક્તિમાન નથી. જો કુદરતે ઝાલાવાડમાં પ્રથમ કન્યાવિક્રય ઉત્પન્ન કર્યો તે કુદરતના તે ડહાપણ-ભર્યાં પગલાને ગાળ ભાંડવાનો ત્હમને કશો અધિકાર નથી; કારણ કે તેણે તો તે 'કર્મ'ના કાયદા મુજબજ કર્યું હતું, એટલા માટે કે ત્હમે અતિશય દુઃખ પામ્યા સિવાય જાગવાના નથી અને જાગીને 'બંધારણ' બાંધશો તથા કન્યાવિક્રયની બદીના પ્રતાપે સારા પુરૂષોની સંખ્યા થોડી રહી હોવાથી મનમાનતા 'વર' નહિ મળવાથી ત્હમને ત્હમારા સ્વદેશી અને સ્વજાતિ બંધુઓને **'લાયક' બનાવવાની ફરજ સમજાશે**; તેથી ત્હમારી હજારોની સંખ્યા ધરાવતી **કોમનું ભવિષ્ય ચળકતું બનવા પામશે.** પરન્તુ ત્હમે તો ઉન્નતિક્રમના **એક** પગથીઆ આગળ જ અટકી ગયા અને ત્હમારી તે પ્રમાદ દશાને-ત્હમારી તે ટુંકી દૃષ્ટિને લીધે થતું દુઃખ **'બંધારણ' ને માથે**- 'ગોળ' ને માથે ઢોળી દેવા અને ત્હેને જ ગાળો ભાંડવા તથા તોડી પાડવા તૈયાર થયા!

ચાલુ સંજોગોમાં એ ડહાપણભર્યું હતું કે 'ગોળ'ના સેક્રેટરી અને 'ગોળ'માંના કેળવાયલા યુવાનો પોતાના વિચારો, અનુભવો અને મુસ્કેલીઓ અવારનવાર જાહેરમાં મુકી તે બાબત પર ચર્ચા ચલાવે, કે જેથી કાંઈ નહિ ને કાંઇ સુધારા કરવાનું બની શકે. મ્હને કહ્યા સિવાય નહિ જ ચાલે કે એક પણ 'ગોળ' ના સેક્રેટરી પોતાની ફરજ સમજતા નથી. તેઓ ઘેર બેઠા બેઠા સેક્રેટરી તરીકેની વાહવાહ ખાટે છે અને બહુ તો અમુક પક્ષપાતનાં કામો કરી

'બંધારણ'ને શીથીલ બનાવે છે. વર્ષમાં ૨-૩ માસની મુસાફરી કરી, હજી નવા જ ગણાવા લાયક 'ગોળ'ના જૂનાં જૂનાં ગામોની મુલાકાત લઈ, ધારાધોરણ સમજાવવાનું અને ચુસ્તપણે ધારાનો અમલ કરવાની સલાહ આપવાનું કામ કોઇ સેક્રેટરી બજાવતો નથી. અમુક ધારાનું પાલન કરવા જતાં અમુક સખસને હરકત નડી છે એમ જાણવામાં આવતાં જ તે હકીકત જાહેર પત્રો દ્વારા ખુલ્લી કરીને વિદ્વાનો અને વૃદ્ધોની સલાહ પૂછાવવાનું કામ કોઇ સેક્રેટરીએ કર્યું નથી.

એક પત્રકાર એ જો સમાજ કે વ્યક્તિનો પગારદાર ન હોય તો તેણે ખુલ્લી રીતે કહ્યા સિવાય ન રહેવું જોઇએ કે, 'ગોળ' ની આજની અસંતોષજનક સ્થિતિનું કારણ તેના સેક્રેટરી તે પદને લાયક નથી એ જ છે અને ભવિષ્યમાં જો એ સંસ્થા તૂટશે તો એનો સઘળો દોષ સેક્રેટરી તથા 'ગોળ'માંના સ્વચ્છંદી લોકોને શિર ગણાશે. કેળવાયલા લોકોએ પોતાના વિચારો, ફર્યાદો, સૂચનાઓ જાહેરમાં મૂકતાં શા માટે અચકાવું જોઇએ? લોકમત કેળવવા અને સુધારવાનો એ એકજ રસ્તો છે. "કન્યાવિક્રય ન કરનારાં કુટુંબો થોડાં જ હોઇ, વરરાજાઓ મોંઘા થાય છે, હવે અમે શું કરીએ ?" આવી પોક મૂકવાનું કેળવાયલાઓને મન થાય એ જ આજની કેળવણીની કીમત કેટલી આંકી શકાય એ બતાવવાને પુરતું છે. સમાજનું રક્ષણ કરવાનો કાંઈ પ્રયાસ પોતે તો કરી શકે નહિ, અને બીજાઓએ પોતાથી બને તેટલી અકલ અને શક્તિ ખર્ચીને જે કાંઇ પ્રયાસ કર્યો હોય તે સુધારવાનું પણ બને નહિ, માત્ર તોડવાનું જ સૂઝે એ શું 'કેળવણી'માં 'ભેળવણી' હોવાનો પુરાવો નથી ?

અંગ્રેજી ભણેલાઓ કહે છે કે, સ્ત્રી અને પુરૂષ સમાન ગુણવાળા-સમાન શોખવાળા જોઇએ. પુરૂષ ભૂગોળ—ખગોળની વાતોમાં મજાહ માનનારો વિદ્વાન હોય અને સ્ત્રી તો ચૂલામાં ને ઓલામાં રમી રહી હોય તો સંસાર સુખી થઇ શકે નહિ. તદ્દન સાચી વાત! જો એક સ્ત્રીને ત્હમારા જેવા ગુણ અને શક્તિવાળી બનાવવા ઇચ્છોછો તો ત્હમારા દેશના-ત્હમારા ગામના-ત્હમારી પડોશના અને તે સાથે જ ત્હમારા ધર્મ અને જ્ઞાતિના લોકોને આવી જ અજ્ઞાન-હલકી દશામાં રહેવા દઇ ત્હમે તેઓ વચ્ચે રહેનારા અંગ્રેજી ભણેલાઓ સુખી સંસાર જોવાની આશા રાખો છો કે? આ વખતે ત્હમારી ફીલસુફી ક્યહાં ચાલી જાય છે? 'ગોળ' ને 'સાંકડી હદ' ગણનારાઓ! ૨૫

કે ૫૦ હજાર માણસોના હિતમાં પોતાનું હિત માનનારા 'બંધારણ'— ને જો ત્હમે 'સાંકડી હદ' ઠરાવોછો તો માત્ર 'હુંતો ને હુંતી'ના જ હિતની દરકારમાં દુનીઆનો સમાવેશ માનનારા ત્હમે લોકો **ત્હમારી તે હદને માટે** શું વિશેષણ ઉત્પન્ન કરવાના છો તે કાંઇ વિચાર્યું ? કોઇ પણ સમાજને ઉન્નત દશાએ લાવવા માટે **'અભિમાન'**-ના ગુણની ખાસ જરૂર છે, ફીલસુફીક 'સમાનતા' ની વાતો ત્હેમાં ચાલી શકે નહિ ! 'સમાનતા' નો સિદ્ધાંત જો જેપાનીસો પકડે તો ત્હેમણે શા માટે એ દદરૂપા ઠીંગુજી ઉત્પન્ન કરનારી ન્હાની હદવાળી ભૂમિ માટે અભિમાન ધરાવવું જોઇએ ? અને જો તે અભિમાન ત્હેમનામાં ન હતે તો આજે રાક્ષસી રસીઆની ડાઢમાં તે ચવાઇ ગયું ન હતે કે ? કહો કે 'અભિમાન'ની ખાસ જરૂર છે. ગુજરાતી કે **પંજાબી** એમ કેમ કહેતો નથી કે 'મ્હારી કન્યા **કાઠિયાવાડમાં** આપું'? (**કેળવણી** તો ગુજરાતી જૈનો કરતાં **કાઠિયાવાડમાં** વધારે છે તો પણ એમ કેમ?)

ગુજરાતને જો વ્યાપારની મદદ હોય તો **વ્યાપારરહીત** બનેલા **ઝાલાવાડે** પોતાના દેશના યુવાનોને પોતાના ખર્ચે કેળવણી આપીને પોતાના જમાઇ થવાને લાયક બનાવી પોતાનો દેશ ગુજરાતની હરીફાઇમાં ઉતરવા યોગ્ય છે એમ બતાવી આપવું જોઇએ છે. ઉન્નતિનો એજ રસ્તો છે.

'બંધારણ' **ગમે તેવાં સુંદર હોય** પરંતુ જેને **પારકો** જ દોષ કહાડવાની ટેવ છે એવા પુરૂષો તો પોતાની ટુંકી દૃષ્ટિનો દોષ 'બંધારણ' ઉપર જ ઢોળી દેવાના અને અંતે 'બંધારણ' ને તોડી પાડવાનો ઉદ્યમ કરવાના. પરન્તુ સમજદાર શાણા સજ્જનો તો 'બાંધવા' માં પડેલી મુશ્કેલીનો ખ્યાલ લાવીને, પોતાને પડતી કોઇ અડચણને દૂર કરવા માટે ખાનગી રીતે તેમજ જાહેર રીતે બીજાઓની સલાહ પૂછવાને અવશ્ય યોભશે, પણ **'તોડવા' ને કદી તત્પર નહિ જ થાય.**

દૃષ્ટાન્તોમાંથી આગલ ચાલો. 'બંધારણ' ની શી જરૂર છે અને 'બંધારણ' તરફ કેવી દૃષ્ટિએ દરેક વ્યક્તિએ જોવું જોઇએ એ બાબત વિવેચન કર્યા પછી હવે આપણે 'ચતુર્વિધ સંઘ' **નામથી** ઓળખાતું જૂના વખતથી ચાલ્યું આવતું અને 'કૉન્ફરન્સ' **નામથી** ઓળખાતું નવું સ્થપાયલું બંધારણ: એ બન્નેનું સ્વરૂપ તપાસીશું અને એમના ગુણ દોષ વિચારીશું તથા ત્હેમની હયાતી જરૂરની છે કે કેમ એ પણ ચર્ચિશું. **[જૈનસમાચાર, તા. ૨૪ જુલાઈ ૧૯૧૧]**

જૂનાં અને નવાં 'બંધારણો' અથવા પ્રાચીન કાળથી ચાલી આવતી અને નવી સ્થપાયલી સંસ્થાઓ.

(૨)

जैन पत्रकारो, लेखको तथा विचारकोनी कॉन्फरन्स माटे दरखास्त अने आमंत्रण.

તા. ૩૧ જુલાઈના અંકમાં 'બંધારણોની'ની-'સંસ્થા'ઓની **શું જરૂર** છે અને હેમને **અનુસરવાની** કેટલી બધી અગત્ય **છે** એ બાબતપર મ્હારા વિચારો હું છૂટથી જણાવી ચૂક્યોછું. ત્હાં મ્હેં સુધરેલા પરન્તુ એકલપેટા વિચારવાળા ભાઇઓને ખુલ્લા શબ્દોમાં ઉપાલમ્ભ આપ્યો છે. **આજે** આપણે '**ચતુર્વિધ સંઘ**'ના **નામથી** જૂના વખતથી ચાલી આવતી સંસ્થાના સંબંધમાં વિચાર કરવાનો છે; હેમાં કદાપિ શેઠીઆ અને સાધુ વર્ગને માટે કડવી દવા જોવામાં આવે તો હેમણે પોતાની જાતને દવાની જરૂર જે સ્થિતિમાં પડતી હોય તેવી સ્થિતિમાંથી મુક્ત કરવાની કોશીશ કરવી.

સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એ **ચાર** વર્ગથી બનેલી સંસ્થાને '**ચતુર્વિધ સંઘ**' કહેવાય છે. એક દ્રષ્ટિએ જૈનોનું રાજ્યબંધારણ '**પ્રજાસત્તાક**' છે, એમાં **સર્વનો અવાજ** કબુલ રાખવામાં આવ્યો છે. જુલમી સત્તા કોઇ **એક** વ્યક્તિને આપવામાં આવી નથી. 'બાબા વાક્યમ્ પ્રમાણમ્' એવું પોલ કાંઇ જૈનોમાં રાખવામાં આવ્યું જ નથી. એક **સાધુનો** દોષ એક **શ્રાવક** ખુશીથી કહાડી શકે, એવું જૈન કાયદો સ્પષ્ટ ફરમાવે છે. અરે, ત્હાં સુધી કે શ્રાવકને સાધુના 'અમ્માપિઆ' અથવા '**માબાપ**' તરીકે ઠરાવ્યા છે. રથનેમિ જેવા મ્હોટા સાધુને હેનો ગુન્હો—અરે ગુન્હાનો ઇરાદો માત્ર જોવામાં આવતાં એક શ્રાવિકા કહે છે કે "હને **ધિક્કાર છે! ત્હારે મરવું** બેહેતર છે!" આટલી સ્વતંત્રતા જૈન શાસ્ત્રો દરેક

જૈનધર્માનુયાયીને અર્પે છે; એમાં કાંઇ સાધુના કે શ્રાવકના, સાધ્વી-ના કે શ્રાવિકાના **ખાસ** હકકો નથી, કે જેથી તે **મનધાર્યું** કરી શકે.

સમાન હકકો **સર્વેને** આપવા જેવી હૃદયની વિશાળતા ધરા-વતા જૈનશાસનમાં **આબાદી** અને **સુલેહશાન્તિ** જળવાઈ રહે એ કાંઇ આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી. પરન્તુ તે **દુરંદેશ** જૈન ધારાશાસ્ત્રીઓ આ દુનીઆમાંથી ચાલ્યા ગયા અને વખત જતાં **પાછળના જૈનો** **અસલી** ધારાશાસ્ત્રીઓના **આશયને** ભૂલી ગયા, જેને પરિણામે, માથાના ફરેલા–જોહુકમી ચલાવતા–અક્કલથી શત્રુતા ધરાવતા અને અધ્યાત્મના નામથી ભડકતા ફરતા એવા મુઠ્ઠીભર સાધુઓના અને એમનો જ ગુરૂમંત્ર લેઈ આગેવાની બથાવી પડેલા કેટલાક કહેવાતા 'શેઠીઆઓ' ના હાથમાં જૈનશાસનની લગામ આવી ગઇ. તેઓએ ધર્મના પંથો, પંથના વળી વાડાઓ, વાડાના પણ ઉકરડાઓ, ઉકરડાઓની પણ ગંધાતી ગટરો વધારી મૂકી અને એ ગટરની બહાર નજર કરે- અરે ગટરને છોડી વાડા કે પંથની હદમાં (પ્રમાણમાં) વધુ સ્વચ્છ હવાની વાનગી લેવા હિંમત ધરે એને ગરદન મારવાની **પોતાને સત્તા છે** એવો હક્ક હસ્તગત કર્યો. એવા સાધુઓને એવા આગેવાનો પણ મળી ગયા અને એમણે 'બાબા વાક્યમ્ પ્રમાણમ્' કરીને ગુરૂના મૂર્ખતા ભરેલા હુકમોને અમલમાં મૂકવાની–કોઇ **પણ જોખમે અને કોઇ પણ ભોગે** અમલમાં મૂકવાની 'શ્રદ્ધા' (!) ધારણ કરી. પરિણામ શું આવ્યું તે કહી બતાવવા માટે એકાદ હરિભદ્ર કે કાલીદાસ કે શૅક્સપીઅરની જરૂર જેવું રહ્યું નથી, એટલી બધી **ખુલ્લી રીતે** પરિણામ આપોઆપ જગજાહેર થઇ ગયું છે. જૈનો પબ્લીકની બત્રીસીએ ચ્હડયા છે, જૈન ધર્મ માટે આજકાલના જૈન ભવાડાઓ જોઇ દુનીઆ હલકો મત બાંધવા દોરાઇ ગઈ છે અને હજી આપણે જોવાનું અને રોવાનું બાકી રહે છે કે જૈન ધર્મ આખી દુનીઆમાં હજી વધુ લઘુતા પામશે. આવતા અંકમાં 'સંઘ બહારનું શાસ્ત્ર' નામનો મ્હારો લખેલો એક લેખ વાંચવાથી વાચકો સમજી શકશે કે જોહુકમી **કેટલી હદે** વધી પડી છે.

અમુક પુસ્તક વાંચવું એ પણ સંઘનો ગુન્હો, કોઇ પણ ઉત્તમ બાબત પર ભાષણ આપવું એ પણ સંઘનો ગુન્હો, **અન્યધર્મીની** સોબત કરવી એ પણ ગુન્હો; આવી આવી બાબતો હમણાં **કીડી-**

ઓના દરેડી માફક ઉભરાઇ આવવા લાગી છે—અરે તીડોની માફક ઉભરાઇ આવવા લાગી છે અને જૈનધર્મનો સઘળો પાક ખાઇ જઇ ખાલી ખોખું કરી મુકવાની તૈયારીમાં જ છે.

કોઇ પુસ્તક વાંચવું એ શું મિથ્યાત્વનું કામ છે? જ્ઞાનનો પ્રયાસ એ શું પાપ છે? બુદ્ધિને વિકસાવવી એ શું 'અધર્મ છે? જો દુનીઆનો કોઇ મ્હોટામાં મ્હોટો દેવ પણ અમને એવું ફરમાવતો હોય તો તે દેવને માનવા અમે બંધાયલા નથી, તો પછી આચાર્યો કે સાધુઓનાં એવા મિથ્યા બકવાદની અમને શું પરવા પડી છે? આંખો મીચીને કૂવામાં પડવાથી જો અમને મોક્ષ મળતું હોય તો તે મોક્ષ અમારે નથી જોઇતું, ભલે તે વેશધારીઓને મુબારક હો! હરકોઇ ધર્મનું કે હરકોઇ વિચારનું પુસ્તક વાંચવું—સાંભળવું કે જોવું એને અમે કદી પાપ માનીશું નહિ; એમાંના વિચારો ખોટા હશે તો અમે ત્હેને ગ્રહણ કરીશું નહિ, સાચા હશે અને અમારા આત્માને કોઇ પણ ગુણ પ્રગટાવવાના કામમાં મદદ કરશે તો તે ગમે તે ધર્મનું પુસ્તક હો--ચાહે કોઇ ક્રીશ્રીઅનનું બનાવેલું કાં ન હો--પણ અમને તે માન્ય છે—અમારૂં તે ઉપકારી છે.

મરહુમ કવિ રાયચંદની વિરૂદ્ધમાં મ્હેં કેટલાંક વર્ષ અગાઉ એકાદ વખત વિચારો પ્રગટ કર્યા હતા; હું હજી પણ ત્હેમને કેવળી કે તીર્થંકર તરીકે કે અપવાદ રૂપ પુરૂષ તરીકે માનતો નથી. શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક સાધુ આણંદસાગરજીના ઉપર મરહુમના સંબંધમાં લેખ લખતાં આવી પડેલી ધાડ વખતે ત્હેમની મદદમાં ઉભો રહેનાર પણ હું જ હતો; તે છતાં આજે જ્યારે મરહુમના પુસ્તકને વાંચવા કે ત્હેમના ઉપર ઉપકાર દૃષ્ટિથી જોવું એ પણ એક મહાભારત ગુન્હા તરીકે ગણાવા લાગ્યું છે અને આચાર્યો એવા ગુન્હા (!) માટે પોળ બહાર અને સંઘ બહારનાં ફારસ કરવા લાગી પડ્યા છે તેવે વખતે મ્હારે કહ્યા સિવાય ચાલશે નહિ કે, 'જૈનશાસન'ના રાજ્યનો ચોથો હિસ્સો ધરાવતા શ્રાવક વર્ગના વાજબી હક્ક ઉપર તરાપ મારનાર સાધુઓ હમારા આખા સમાજના શત્રુઓ છે--રે વીર પરમાત્માના દ્રોહીઓ છે. 'અમુકને જ માનો, અમુક વિચાર જ સાંભળજો' એમ તે પિતામહે કદી ફરજયાત ઠરાવ્યું નથી. 'અન્ય લિંગે સિદ્ધા' એવો બોલ બોલનાર મહાવીરના પુત્રો ઉપર--જૈનો ઉપર, ખુદ જૈન ધર્માનુયાયી પુરૂષોનાં વચનો વાંચવાં કે માનવાં એને મહા-

ભારત અપરાધ ઠરાવવા જેવી જોહુકમી ચલાવવામાં આવશે, તો પછી અમો શ્રાવકોને ધરતી પર પગ મૂકવો ભારે થઈ પડશે. મરહુમ રાયચંદભાઈનાં પુસ્તકો વાંચવાં એ જો ગુન્હો હોય તો પછી **પીળાં** કપડાંવાળાનાં પુસ્તકો વાંચવાં એ **સફેદ** કપડાંવાળાના હિસાબે ગુન્હો નહિ કે? અને **પીળાં** કપડાંમાં પણ 'સાગર'નાં પુસ્તક વાંચવાં એ 'વિજય'ના હિસાબે ગુન્હો નહિ કે? થાઓ તૈયાર ત્હારે, ઉગામો 'સંઘ બહાર'નું શસ્ત્ર અને કુલ જૈનોને કરી દો સંઘ બહાર, એટલે પીડા મટી! પંદર લાખ ગણાતા હતા તે ન ખમાયા તેથી પાંચ લાખને જ વીરના પુત્ર માન્યા, ત્હેમાંએ હવે તો મારામારી ચાલી અને એક જ ગચ્છમાં પણ અમુકના વિચારો સાંભળનારને ગચ્છ બહાર કે સંઘ બહાર મૂકવા માંડયા! હવે તો જૂદા જૂદા સંઘાડાના સાધુઓ **પોતાના ઘેર** માણસો **જન્માવે** અને ત્હેમને જન્મથી જ પોતાના વિચારના બનાવે તો કાંઈ ખરો જૈન ધર્મ (ત્હેમની વ્યાખ્યા પ્રમાણે ખરો જૈન ધર્મ) ટકી શકે! બાકી તો જૈન ધર્મ પાયમાલ થઇ જશે!

પરન્તુ નહિ, શ્રાવકો! **ત્હમે** એવા બ્હીકણ ન થાઓ. ત્હમને આંખે પાટા બંધાવનાર પરની ત્હમારી પૂજ્ય બુદ્ધિને તળીઆ વગરના કુવામાં ફેંકી દો. અપાસરો છોડી આખી દુનીઆમાં ફરો, અને કૂવામાંનાં દેડકાં થતાં બચી જઇ દુનીઆનું જ્ઞાન પામો. અમુક જગામાં જ સર્વ જ્ઞાન ગોંધી રાખ્યું છે એવો સાંકડો અને આત્મઘાતી વિચાર છોડી તત્વનો અને નીતિનો ઉપદેશ અને ચર્ચા કરનારાં હરકોઇ લેખકનાં પુસ્તકો વાંચો અને ત્હમારી બુદ્ધિને ધાર ચ્હડાવો. એમ કરતાં ત્હમને સંઘ બહાર મૂકવાની કોઇ બગુચરો હિમત ધરે તો કહો કે **અમે** જ ત્હમને સંઘ બહાર--**ભ**ગવાન **વી**રના સંઘ બહાર સમજીએ છીએ. રાજાની પાશે લશ્કર થોડું હોય અને બ્હારવટીઆ પાસે જબરી ફોજ થઇ જાય એથી શું બ્હારવટીઓ 'રાજા' કહેવાશે? '**વીર**'ના યોદ્ધાઓ હમેશ થોડા જ રહેવાના છે; ડાહ્યા કરતાં મૂર્ખાની સંખ્યા સઘળા દેશોમાં અને સઘળા જમાનામાં વધારે જ હોય છે; સિંહ કરતાં કૂતરાંઓની ગણતરી વધારે જ થાય છે. જ્ઞાનના શોખીનોને--અમૃતના શોખીનોને **ભ**ગવાનનાં સંઘ બહાર કહાડવાની તાકાદ કોણ ધરાવે છે? નવા જમાનાની ઝાંખી થવા પામેલા ઓ જૈનો! જાગો, ત્હમને આ બનાવટી શસ્ત્ર બતાવી

ધમકાવનારા **વીર**ના દ્રોહીઓને ત્હમે **ત્હમારા ઉત્તમ અને સ્વતંત્ર વર્તનથી** જૂદા પાડો અને ત્હમે નહિ પણ તેઓ જ **વીર**ના સંઘ બહાર છે એમ સાબીત કરી બતાવો. 'સંઘ' કોનો ? મહાવીરનો !–હા મહાવીરનો. અને **'વીર'ના** 'સંઘ'ના લોકો **શું કાયર** હોઇ શકે ? દશવૈકાલીલિક સૂત્રમાં જેણે 'ધમ્મો મુક્કિટ્ઠ મંગલં' એમ કહી જૈન ધર્મ પર ખાસ પક્ષપાત ન બતાવતાં **'ધર્મ જ** ઉત્કૃષ્ટ મંગલ છે' એમ કહ્યું એવા પક્ષપાત**રહીત પ્ર**ભુના 'સંઘ'માં માત્ર ઢુંઢીઆ જ હોઇ શકે, કે **ત**પા જ હોઇ શકે, કે **દી**ગંબરો જ હોઇ શકે, કે અમુક આચાર્યને માનનારા જ હોઇ શકે એવું કહેવું એ માત્ર તે પિતાના નિર્મળ નામને બદનામ કરવા બરાબર છે. આવો આવો; અમારા પિતાના શાસનમાં **કોઇ પણ** આવો; અમે એ 'વીર'ના 'સંઘ'ના લોકો કોઇને 'સંઘ બહાર' તો મૂકતા નથી જ, પરન્તુ તે 'સંઘ'માં આવનાર હિંદુ, પારસી, ખ્રીસ્તી હરકોઇને અંદર લેવા તૈયાર છીએ. અમારા **'વીર'**ના શાસનમાં હલકી જાતના 'ઢેડ'ને પણ લીધેલા છે અને એને કેવળજ્ઞાન મળતાં કોઇ આચાર્યે વાંધો લીધો નથી ! અરે અમારા સંઘમાં તો હાથી ને વાઘ, સાપ અને સસલું સર્વ પ્રાણી માત્ર છે. હરકોઇ જીવ કે જે અમારા પિતાની–અમારા રાજાની--અમારા દેવની ખુબી સમજી શક્યો છે અગર સમજવા ઇન્તેજાર છે તે અમારા સંઘમાંનો એક છે અને અમે એને તરછોડવાની નીચતા ન કરતાં અમારાથી બનતી મહેનતે **આગળ વધારવા** ખુશી છીએ. જે બીચારા--બાપડા--મૂરખા લોકો મહાવીરના શાસન બહારનો જૂદો જ સંઘ ચલાવે છે અને 'સંઘ બહાર'નું હથીઆર સર્વને બતાવી બતાવીને તાંદુલ મચ્છની માફક પળે પળે ભાવહિંસા કર્યા કરે છે એમને પણ અમે તો સુધારવા અને અમારા 'વીરના સંઘ'માં **લેવા** ઇચ્છીએ છીએ. અમારા પિતાનો એ જ હુકમ છે કે સઘળાને 'શાસન રસી' બનાવો !

અને બીજી બાજુએ પેલા હઠીલા--બાળજીવો અપાસરામાં જીવદયાનાં ભાષણો થતાં જોઇ કળીએ કળીએ કપાઇ જઇને રાતોરાત ફરીને સંઘ બહારની સહીઓ લેવા મથી રહ્યા છે ! ભાષણો થાય --એ ભાષણોની તારીફ થાય--કેળવાયલા સ્વધર્મીઓ એ ભાષણોથી પ્રસન્ન થઇ સાધુનાં વ્યાખ્યાનો કરતાં તે ભાષણો કેટલાં ચ્હડીઆતાં છે એવી સરખામણી કરે--અને અન્યધર્મીઓ તારીફ કરે આ બધું

પેલા સાધુઓથી કેમ ખમાય? ભાષણ સાંભળવા માટે કોઇએ આવવું નહિ એવો ઢંઢેરો પીટાવવાની બહાદુરી કરનાર શ્રાવકો અને સાધુઓ આ જમાનામાં આવી બંધી કેટલી ઘડી ચલાવી શકવાના હતા? અપાસરો ખુલ્લો રહેશે તો ભાષણ કરનાર કરી જશે એવા ડરથી સાધુઓ અંદર પુરાઇને બહારથી તાળાં વસાવે અને વ્યાખ્યાન પણ બંધ રાખે અને સર્વને તદ્દન જૂઠી વાતો કરે અને હિતચિંતક શ્રાવકને ગાળો દે એવાં તૂત હવે કેટલો વખત ચાલશે! ખાનગી ગૃહસ્થો ઉપર ખોટાં તહોમતો અને ગાળોનો ઉચ્ચાર **જાહેર મકાનમાં** કે ૫--૭ **માણસો વચ્ચે** કરવો એ ફોજદારી **ગુન્હો** થાય છે, એ વાતનું હવે **અંગ્રેજી હદમાં રહેતા** સાધુઓએ ભાન રાખવું જોઇએ છે; કારણ કે હવે દોષીત--જૂઠા અને નિંદક સાધુઓને કોર્ટમાં ઘસડવા એ કાંઈ પાપ મનાતું નથી. અમે જૈનો હવે મફતનું ખાઇને મસીદે સુનારા અને સુવા છતાં ઝંપીને ન બેસતાં ખોદણી અને કલેષનું જ કામ કરવામાં આનંદ માનનારા ઢોંગી સાધુનામધારીઓને માનવા--પૂજવા કે સાધુ તરીકેના કોઈ પણ હક્ક આપવા ચોખ્ખી ના કહીશું અને અમે હેમને ખુલ્લી રીતે કોર્ટમાં દોરીશું. એક સાધુ બીલકુલ અભણ હોય તે સામે બોલવાનો અમને કશો નથી, એક સાધુ તપસ્યા ન કરતો હોય હેની ફર્યાદ કરવાનો અમને કશો અખ્ત્યાર નથી, એક સાધુ બારીક ક્રિયા ન પાળતો હોય તે માટે બડબડવા અમે ખુશી નથી; **પણ** એક સાધુ પછી તે ચાહે તેવો મ્હોટો હોય--રેખુદ અમારો ગુરૂ પોતે હોય--પણ જો તે **ખટપટ**-જૂઠ--ગાળગલોચ અને **કુકર્મમાં** રચ્યોપચ્યો રહે તો એની સઘળી ક્રિયાઓના આડંબર છતાં અમે એને અમારા સમાજનો શત્રુ જ માનીશું અને એના ફોજદારી ગુન્હા બદલ એને કોર્ટમાં ઢસડવામાં અમારા ધર્મની શોભા સમાયલી છે એમ જ માનીશું. લોકો મૂળે તો અર્ધદગ્ધ છે જ, કેળવણી જૈનોમાં સર્વ કરતાં ઓછી છે, બહારના મહાપુરૂષો--અધ્યાત્મીઓ અને ફીલસુફો તથા આત્મભોગમાં શૂરા પુરૂષોથી જૈનો બીલકુલ અજ્ઞ છે; હેમાં વળી લોકો ભણશે કે સારા વિચારો સાંભળશે તો આપણી માનપૂજા બંધ થશે એ ડરથી સાધુઓ એમની આંખે પાટા બાંધે છે. હાયરે! આ ચીભડાં ગળનારી વાડથી અમને કોણ બચાવે? **અમને કોણ બચાવે!**

અમને કોણ બચાવે ?

ઓ જૈન લેખકો ! ઓ પત્રકારો ! ઓ વિદ્વાનો ! ઓ વિચારકો ! ઓ વિશાળ હૃદય ધરાવતા થોડાએક મુનિરત્નો ! અમારૂં ચિત્ત **આપના** તરફ દોડે છે. ત્હમે ઉઠો, બાપુ ઉઠો, છેક જ એકલપેટા અને **પોતાની** સગવડોના શોખીન ન બનો. મનને દૃઢ કરો અને જૈન શાસનની માલેકી બથાવી પડનારા આ ડૅસ્પૉટીક સાધુઓ અને આગેવાનોની આંખ ઉઘડાવવા માટે એક મંડળ સ્થાપો.

એ મંડળમાં સાધુમાર્ગી, મંદીરમાર્ગી અને દીગંબર તમામ સંપ્રદાયના વિચારકો (thinkers), લેખકો અને પત્રકારો તથા વક્તાઓ દાખલ થાઓ. જે **મુનિરત્નો** એ મંડળના કાનુનને પસંદ કરી શકે ત્હેમને પણ ત્હેમાં શામેલ રાખો પરન્તુ નકામો ખળભળાટ ન થવા દેવા માટે એમનાં **નામો** ગુપ્ત રાખો. આ મંડળની મુખ્ય માન્યતા એ હોવી જોઇએ કે, જ્ઞાન ગમે ત્હાંથી મેળવવાની હરએક મનુષ્યને છૂટ છે; મંડળનો દરેક માણસ ગમે તે ધર્મ પાળી શકે--ગમે તે માન્યતા ધરાવી શકે અને તે છતાં ભિન્ન માન્યતાવાળા બીજાઓ તરફ મતસહિષ્ણુતા ધરાવે; ત્રણે ફીરકામાં ચાલતાં તોફાન અને જુલમને તોડવા માટે મંડળના સઘળા મૅમ્બરો તન--મન--ધનથી સાથે મળીને કામ કરે. જો માત્ર ત્રણે ફીરકાના પત્રકારો અને લેખકો જ આ મંડળમાં જોડાય તો ૧૫ લાખ જૈનોને વિશાળદૃષ્ટિના બનાવવા એ કામ કાંઈ મુશ્કેલ નથી,--જૂના જૂના વાડાના સેંકડો 'શીકારી'ઓને શરમભરેલી રીતે હાંકી કહાડવાનુ કામ બીલકુલ કઠીન નથી--કહેવાતા આગેવાનો પૈકી ધર્માદાના માલ ખાઇને મહાજનીઆ પાડા જેવા બનેલા 'બડેખાં'ઓની આંખો ઉઘડાવવાનું કામ કાંઇ અશક્ય નથી.

આ માટે પ્રથમ તો જૈન કોમના પત્રકારો, વિદ્વાનો, વિચારકો અને લેખકોની એક '**કૉન્ફરન્સ**' ભરવાની ખાસ જરૂર છે અને જો મ્હારા બીજા સહયોગીઓ મ્હારૂં રંક આમંત્રણ સ્વીકારવા કૃપાવાન થાય તો પહેલી બેઠક મ્હારા ખર્ચે અને મ્હારી ઑફીસમાં જ કરવા હું **આમંત્રણ આપું છું**. અમદાવાદ એક મધ્યસ્થળ છે, કે જ્હાં સઘળા પ્રાન્તના લોકોને આવવું એકસરખું સુગમ છે અને જ્હાં સ્વધર્મના તેમજ અન્યધર્મના વિદ્વાનોની સારીસરખી સંખ્યા હોવાથી આપણને સારી સલાહ મળવાની પણ સુગમતા છે.

ભોજન, ઉતારા અને દરેક બાબતની સગવડ કરવાનું કામ 'જૈન-સમાચાર' ઑફીસ પોતાના શિર લે છે. કયા મહિનામાં આ કૉન્ફરન્સ ભરવી અને ત્હેમાં કોને કોને આમંત્રણ આપવાં એ વગેરે બાબતનો નિશ્ચય થવા અગાઉ હું ત્રણે ફીરકાના સઘળા પત્રકારો અને વિચારકો તેમજ લેખકોના અભિપ્રાય જાણવા ચાહું છું.

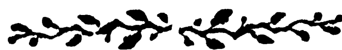
ફરીથી યાદ કરાવવાની રજા લઇશ કે આવા મંડળનો હેતુ કાંઇ સાધુવર્ગને કે અગ્રેસર વર્ગને હલકા પાડવાનો કે ત્હેમના આપણે માલીક બનીએ તેવો કાંઇ **નથી.** જે સાધુરત્નો પોતાને રસ્તે ચાલે છે, દુનીઆ પર ઉપકાર કરતા હો વા ન કરતા હો પરન્તુ કોઇને **નુકસાન તો નથી જ કરતા,** પોતે આચાર સખ્ત પાળતા હો યા મધ્યમ રીતે, પરન્તુ જૈનોના ઉદયના કોઈ પણ કામમાં--એકાંત 'ધર્મ'ના કામમાં કે મિશ્ર કામમાં પણ ખલેલ ન કરતા હોય **ત્હેમને આપણે સંપૂર્ણ માનની દૃષ્ટિથી જોવા;** માત્ર જેઓ ખટપટ, નિંદા, જોહુકમી અને દુરાચારમાં ફસાયલા છતાં સિદ્ધાઇથી હાથ ન ક્હાડતા હોય એવા નામધારી સાધુઓનું, અને કાં તો છોકરાની લાલચથી કે પૈસાની લાલચથી કે અંધશ્રદ્ધાથી એમની પોપલીલામાં જેઓ મદદ કરતા હોય તેવા આગેવાનોનું, બળ ઓછું કરવા માટે **કાયદાની મર્યાદામાં રહીને** દરેક ઇલાજ લેવા: એ જ આપણો આશય છે. ઉત્તમ સાધુઓ--શાન્ત મહાત્માઓ-વિદ્વાન ઋષિઓ અને સુજ્ઞ આગેવાનો તો આપણા ઉપકારી પુરૂષો છે અને એવાઓ જે કોઇ પણ પંથમાં હોય તે પંથના આપણે ન હોઇએ તો પણ ત્હેમના તરફ પૂજ્યભાવ સઘળાએ રાખવો અને ત્હેમની સલાહો પૂછવી, એમના સંસર્ગમાં આવવું અને એમનામાંના જેઓ આપણા કામમાં જોડાવામાં દોષ ન માનતા હોય એમને આપણા મંડળમાં ગુપ્ત રીતે જોડવા.

આવો, જૈનો ! આવો: આપણે જુના સંઘને કાયમ રાખીને એક નવો જ 'સંઘ' ઉભો કરીએ કે જેથી સંઘ બહાર થવાની ધાસ્તી કોઇને માટે રહેવા જ પામે નહિ. આવો, જૈન કોમના તારાઓ ! આવો; આપણે, અનાર્યોના હાથનો માર ખાઇને પણ ત્હેમને સુધારનાર કૃપાનાથ **વીર** ભગવાનના સાચા પુત્ર બની આપણા ભાઇઓની ગાળો-અપમાન અને માર ખમીને પણ **એમને સુધારવા માટે**

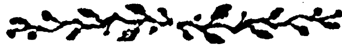
પ્રચંડ પ્રયત્ન આરંભીએ. આવો! યુવાનો! આવો; આપણે આપણાં કોમળ પુષ્પ જેવાં શરીરો **સંઘસેવાની વેદીમાં**--યજ્ઞમાં હોમીએ અને ત્હેમાં **સઘળા** જૈનોનાં પાપો બળી ભસ્મ થાઓ એમ પ્રાર્થના કરીએ. આવો! કેળવાયલા બંધુઓ! આવો; આપણે સાધુ અને શેઠીઆનો વાંક કહાડીને એક ખૂણે ન ભરાતાં **આપણું કર્તવ્ય બજાવીને** આપણે:ખરા સાધુ છીએ અને ખરા આગેવાન છીએ એવું **દેખાડી આપી** ભગવાનની કૃપા મેળવવા મહેનત કરીએ.

કારણ કે, જેઓ આ યજ્ઞમાં નહિ હોમાય તેઓ ' જૈન ' નથી; લોકલજ્જા અને બ્હીકણુપણામાં તણાશે તેઓ નરકની વેતરણીમાં તણાશે; અને જેઓ પૈસાવાળાની રહેમાં રહેશે તેઓ રત્નપ્રભા નરકમાં રહેશે; અને જેઓ સાધુ–અસાધુનો તફાવત સમજવા છતાં પણ અસાધુનો ડર રાખી કોમને ખરે વખતે ચેતાવવા--બચાવવાની પોતાની જોખમદારી નહિ સમજે ત્હેમને પરમાધામી સમજાવશે; અને જેઓ ભણીગણીને પોતાનું પેટ ભરવામાં જ મશગુલ રહેશે અને સંઘસુધારણા માટે આત્મભોગ નહિ આપે ત્હેમના ભોગ મળવામાં વાર નહિ જ લાગે; અને જેઓ **કામ કરવા વખતે દૂર રહેશે** તથા સાધુઓ કે અગ્રેસરોને માત્ર **ગાળો દેવામાં જ આનંદ માનશે** ત્હેમને માટે નીગોદનો આનંદ નિર્માયલો જ સમજવાનો છે. આવો, અય નવજવાનો! બીજાને ઠપકો દેવા બહાર આવો અને **ત્હમે પોતે ઠપકાને પાત્ર સ્વાર્થ કે પ્રમાદ નથી સેવતા એમ પણ જગતને બતાવી આપો.** તે જ સખસ બીજાને ઠપકો દેવાને ' અધિકારી ' છે કે જે બીજા માટે પોતાની સગવડ, પોતાનું ધન, પોતાનું શરીર કે પોતાની આબરૂને પણ જોખમમાં નાખતો હોય.

('જૈન સમાચાર', તા. ૧૮ સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૧.)

નામદાર સરકાર શું તમાસો જોવા ઇચ્છેછે ?

જૈન ઝગડાનો વધી પડેલો મામલો સુધા- :રવાનો છેલ્લામાં છેલ્લો રસ્તો.

દેશ રૂપી એક માણસનાં, જૂદી જૂદી કામોરૂપી અંગો છે અને **દરેક અંગની** તનદુરસ્તી પર **દેશ**ની તનદુરસ્તીનો આધાર છે. કેટલાક છીછરા પેટના કમઅક્કલવાળા મનુષ્યો એમ માને છે કે, પોતાના વર્ગમાં પોતે ગમે તેમ લાતો મારે એમાં બીજાને બોલવા કે વચ્ચે પડવાનો કશો અધિકાર નથી; પણ એવાઓને હજી **રાષ્ટ્ર** અને **ધર્મ** શબ્દોના અર્થનું જ ભાન હોતું નથી. જ્યહાં સુધી એક જૈન અને એક વૈષ્ણવ કે એક મુસલમાન હિંદમાં સાથે રહે છે ત્યહાં સુધી જૈનના હદપારના ઉછાંછળાપણાને અટકાવવા ખાતર સલાહ આપવા, ચેતાવવા કે ઠપકો આપવા વૈષ્ણવ અને મુસલમાન હક્કદાર છે—રે કર્ત્તવ્યથી બંધાયલો છે. એક કામનો ચેપ બીજી કામને :લાગતાં વાર લાગતી નથી, જેવી રીતે કે પેશાબની કુંડીઓ પોળ વચ્ચે ઢોળ્યા કરતા એક મલીન ઘરનો ચેપ સ્વચ્છ પડોશીને મેલેરીઆ વગેરે દરદોના ડાચામાં હોમી દીધા સિવાય રહેતો નથી. શરીરનાં દૂર દૂર રહેલાં અંગો મૂર્ખ માણસને ભલે સંબંધ વગરનાં જણાય, પણ વાસ્તવમાં નખથી શીખ સુધીનાં અંગોપાંગ એક જ શરીર છે અને એકની પીડા બીજાએ લક્ષમાં લેવી જ જોઇએ છે. જે કજીઆખોર મદમાતાઓને નીરાંતે લાતો માર્યા કરવાની ચળ આવતી હોય તેઓ તો 'અમારા કામમાં બી-જાઓને બોલવાનો શું હક્ક છે ?" એમ બકયા કરે જ પણ તેથી બીજાઓનો એક જ શરીરના અંગ હોવાનો દાવો રદ થતો નથી; અને જ્યહાં સુધી એવો દાવો કાયમ છે ત્યહાં સુધી સલાહ આપવાની અને બગડેલી બાજી સુધારવાના પ્રયત્નમાં યથાશક્તિ પોતાનો ફાળો આપવાની ફરજ પણ ટળી શકતી નથી.

અમારા જૈન વર્ગમાં હમણાં દૈવકોપ થયો જણાય છે. જૈનના ત્રણ ફીરકા પૈકી દરેકમાં અંદર અંદરમાં કલહ ચાલી રહ્યો છે; પરન્તુ ત્રણમાંના એક શ્વે૦ મૂર્તિપૂજક જૈન વર્ગમાંના કલહે તો હવે મર્યાદા ઓળંગી દીધી છે. આ કલહે માત્ર બોલાબોલીનું રૂપ જ ન લેતાં ગાળાગાળી અને લગભગ મારામારી સુધીનું રૂપ લીધું છે અને છેલ્લા નિંદક ચીંથરીઆ પર જો કાંઇ વજન આપી શકાતું હોય તો ધારતી રહે છે કે એકાદનું ખુન થાય તો ના કહેવાય નહિ. દ્વેષની પ્રજ્વલીત આગ જે મગજમાં લાંબા વખત સુધી બળ્યા કરતી હોય તે આખરે સ્થૂલ ભવનપર ભયંકર બનાવમાં પ્રગટી નીકળ્યા સિવાય ભાગ્યે જ રહી શકે. રાજદ્રોહનાં ભાષણો અને લખાણો રૂપી માનસિક આગ શું રાજકીય ખુનો રૂપી ક્રિયામાં પ્રગટી નીકળેલી આપણે નથી જોઇ ગયા?

અમદાવાદના સંઘે આવે વખતે સુલેહના રક્ષણ માટે કશું કર્યું જોવામાં આવતું નથી. સુરત તો આગમાં ઘી જ હોમ્યા જાય છે. મુંબઇમાં હોળી ભયંકર રંગો સાથે ભભુકી રહી છે. અને સરકાર આ સર્વ દેખાવો—આંખને, હૃદયને અને મગજને ત્રાસ આપનારા આ દેખાવો ઠંડે પેટે જોયાં કરે છે. બરાબર વાજબી વખતે કાંઇ પણ પગલું ભરવામાં આવ્યું હોય તો તે મુંબઇના સંઘપતિનું પગલું છે. તે યુવાન વયના પણ વિશાળ દૃષ્ટિના સાચા જૈને મુંબઇનાં સંઘને ગયા બુધવારે એકઠો કરીને જે નિષ્પક્ષપાત વિચારો જણાવ્યા હતા તે યુદ્ધના બન્ને પક્ષકારોએ હૃદયમાં કોતરી રાખવા જેવા છે અને તે સભાએ જે ઠરાવો કર્યા છે તે જૈન કોમના અને હિંદના એક અગત્યના હિત અર્થે તાકીદે અમલમાં મુકવા જોગ છે. મુંબઇના સમસ્ત સંઘની તે જંગી સભાએ સંઘપતિને એવી સત્તા આપનારો સ્તુત્ય અને દુરંદેશ ઠરાવ પસાર કર્યો છે કે નામદાર સરકારને વચ્ચે પડવા અર્જ કરવી.

કોઇ ઉપલકીઆ વિચારવાળા કે ધર્મના ઝનુન (પ્રેમ નહિ)-વાળા ઉતાવળીઆ જૈનો એમ કહેશે કે, ધર્મના કામમાં સરકારને વચ્ચે પાડવી એ ઠીક નથી થતું. હેમને મ્હારો નમ્ર જવાબ એ છે જે, સરકાર 'ધર્મની રક્ષક' ગણાય છે, વળી સરકાર હમને એમ નથી કહેવા ઇચ્છતી કે હમે ધર્મક્રિયા કરજો યા ના કરજો. આપણે

સરકારની રૈયત છીએ અને ત્હેના રાજ્યમાં રહેનાર કોઇપણ વ્યક્તિ કે સમાજને તોફાન, કજીઆ કે સુલેહનો ભંગ કરવાની કાંઇ સત્તા નથી. ધર્મને નામે કોઇ તો ખુન કરવા ઇચ્છિશે તો શું સરકાર તેવી વાતોને જતી કરશે ! પેલા ઉદાર હૃદયના નિષ્પક્ષપાત મુંબઇ સંઘપતિએ તટસ્થ તરીકે સંઘની સભા ભરી તો ત્હાં પણ કેટલાક મારતામીયાંઓએ તોફાન કરી મુક્યું, લાકડીઓ ઉડાડી અને ખુરસીઓની ફેંકાફેક કરી મૂકી. શું આ છે આપણો જૈન ધર્મ ? એને જ ત્હમે ધર્મ કહેતા હો તો દરેક સમજુ જૈને એવા ધર્મને પોતાની આબરૂ અને આત્માના રક્ષણ અર્થે તીલાંજલી આપવાની ફરજ પડશે. મારામારીથી ધર્મનું રક્ષણ થતું માનનારાને સરકારે પકડી પકડીને રાજ્યના રિપુઓ સાથે લડવા મોકલવાને તાલીમ આપવી જોઇએ છે, કે જેથી તે બહાદૂરોને જોઇતું હતું તેવું કાર્ય મળી રહે અને અમારો શાન્ત ધર્મ, પ્રમોદ-મૈત્રી-કરૂણા અને (હડહડતા દુસ્મન તરફ પણ) માધ્યસ્થ ભાવના ફરમાવનારો પવિત્ર નિરૂપદ્રવી જૈન ધર્મ કલંકમાંથી બચી જાય.

જૈનોમાંના વિદ્વાન અને નિઃસ્વાર્થી પુરૂષોએ આ કલહને ખાનગી સમજાવટથી કે બીજી હરકોઈ રીતે ઓલવવાના કરેલા સઘળા પ્રયાસો નિષ્ફળ ગયેલા જોવાયા છે. ખુદ મ્હોટામાં મ્હોટી જૈન સત્તા જે મુંબઇના સંઘપતિ ત્હેમના શાન્ત અને નિષ્પક્ષપાત પ્રયાસ વખતે પણ મારામારી કરનારા ઝંપી શક્યા નહિં; તો હવે શું કરવું ? હવે શું જૈનો પોતે આ આગ ઓલવી શકે એવી આશા રહે છે ? ખુદ જૈનોના લખપતિઓ આ કલહમાં પક્ષકારો બન્યા છે અને જૈન સાધુઓ એક બીજાને વ્યભિચારી—વેશ્યાપુત્ર—બદમાશ વગેરે શબ્દો છાપાંઓ, પૅમ્ફ્લેટો અને પુસ્તકોદ્વારા કહેવા લાગી પડ્યા છે ત્હાં બાકી શું રહ્યું ? આવે વખતે આ પક્ષનો વાંક કે પેલા પક્ષનો વાંક બતાવવાથી ઉલટો ઝઘડો વધ્યાં જ કરે. વળી બન્ને પક્ષે જીભની વરાળ કહાડવામાં બાકી રાખી નથી. માનહાનીની ફર્યાદો કરવાની બન્ને પક્ષે તૈયારીઓ કરી છે પણ જવાબથી થોડું પણ સાદું વાળી લેનારને સરકાર શરણું આપી શકે કે કેમ એ એક ધરમેળે વિચારવા જેવો સવાલ છે. વળી માનહાનીથી નુકશાન જ થયું હોય તો લાંબા દિવસ સુધી બેસી રહેવાય જ કેમ, માટે કહેવાતું નુકશાન ખરૂં હોવા

કરતાં કલ્પીત હોવાનો વધારે સંભવ મનાશે. આ સર્વ લક્ષમાં લેતાં જણાય છે કે, નુકશાન કોઈ પક્ષને થયું નથી પણ **મહાવીર પ્રભુના શાસનને જ** થયું છે. બે શોકયોએ પોતાની મારામારીમાં પતિનું બીછાનું બગાડયું છે અને હવે તે પતિની બીજી સ્ત્રીઓ કે જે આ અમુક પ્રસંગે તો દૂર જ હતી ત્હેમને પણ આ નુકસાનનો હિસ્સો (વગર માગ્યે) મળ્યો છે.

આ સંજોગોમાં એક પણ પક્ષ ફર્યાદ ન કરે અને સરકાર એક પણ ફર્યાદને કોડું ન આપે એ ઇચ્છવાયોગ્ય છે. જો ફર્યાદ જરૂરની જ હોય તો તે **સરકારે પોતા તરફથી કરવી જોઇએ** છે અને તે બન્ને પક્ષમાંના ગાળગલોચવાળાં લખાણો લખનાર, લખાવનાર અને છાપનારને સજ્જડ શિક્ષા કરી દાખલો બેસાડવાના રૂપમાં હોવી જોઇએ છે. મ્હને આશ્ચર્ય થાય છે કે એકેક લીટીમાં ૨૫ ગાળો અને બિભત્સ શબ્દોવાળાં પૅમ્ફલેટો બ્રીટીશ રાજ્યમાં પ્રેસના ખુલ્લા નામથી પ્રગટ થાય અને ત્હેને જોવા છતાં પોલીસ તે બાબે કાંઇ અટકાયત કરી શકે નહિ ! આવાં પ્રેસો, રાજ્યમાં 'ફોર્થ એસ્ટેટ' તરીકે માન પામેલા પ્રેસના ધંધાને હીનપદ લગાડે છે અને પ્રેસમાલેકોના આખા વર્ગને કલંક રૂપ થઈ પડે છે. **અમદાવાદનાં** જે બે પ્રેસોએ આવાં ખુલ્લી રીતે ગુન્હાથી ભરપૂર હેન્ડબીલો માત્ર બમણા-ત્રમણા ચાર્જના લોભથી છાપી આપ્યાં છે ત્હેમને એકદમ પકડીને શિક્ષા કરવામાં જેટલો વિલંબ થાય છે તેટલું આ જાહેર ધંધાની આબરૂને વધુ નુકશાન છે અને એવાઓ તરફથી રાજ્યને પણ કોઈવાર હાનીનો સંભવ વધશે. એક બાળકને પણ સમજાવવાની જરૂર પડે તેમ નથી કે આવાં લખાણો છાપવાં એ પાપ તથા રાજદ્વારી ગુન્હાનું કામ છે; તે છતાં **ઈરાદાપૂર્વક** ગુન્હો કરનારા છડેચોક બચી જાય અને ઉલટા ત્હેમને બક્ષીસો મળે એ ન્યાયી અંગ્રેજ રાજ્યમાં ન જોયું જાય એવું અંધારૂં ગણાશે.

જૈન ઝગડાના બે પક્ષોને કાંઈ સજા કરવાનું મોકુફ રાખીને માત્ર આ **હથીઆર રૂપ થઈ પડેલા પેટભરાઓને જ** જો નામદાર સરકાર બરાબર શિક્ષા કરે તો જૈનો તો આખરે વણીક પ્રજા છે; તેઓ તુરત પાઠ શીખી જશે અને કજીઆનો અંત **વગર મહેનતે** આવી જશે; કારણ કે આગેવાનો અને શેઠીઆઓ

કાંઇ **પોતે જાતે** કશો ગુન્હો કરવાની હિમ્મત ધરી શકે તેવા છે જ નહિ, અને ત્હેમનાં **હથીઆરો** આ પ્રમાણે શિક્ષા પામે તો બીજા માણુસો ગમે તેટલા લાભે પણ હથીઆર તરીકે કામ કરવા જરૂર ના કહેશે અને કજીઓ એટલેથી સમાપ્ત થશે.

નામદાર સરકાર એમ ધારે છે કે બનતાં સુધી કોઈ કોમના કે ધર્મના મામલામાં વચ્ચે ન પડાય ત્હાં સુધી સારૂં. અલબત આવી **ઉદાર વૃત્તિ**વાળી સરકાર માટે આપણે સર્વ **મગરૂર** છીએ; પરન્તુ જો **રાજદ્વારી** બળવાખોરોને (તેઓ પુત્રવત્ હોવા છતાં) દાબી દેવાની જરૂર હોય તો **કોમી** બળવાખોરોને પણ દાબી દેવા પર જ પ્રજાની અને સરકારની શાન્તિ નિર્ભર છે. જેઓ આજે પોતાના સગ્ગા ભાઇઓથી વિશેષ પ્રિય એવા સ્વધર્મી તથા ગુરૂઓ સાથે આટલી હદે તોફાન કરે તેઓ એ વૃત્તિને દાબનાર કોઈ નહિ મળવાથી વકરીને રાજદ્વારી તોફાનોની દિશામાં ઢળી પડે એ શું સંભવીત નથી ?

અલબત અમારી જૈન કોમ એક ડાહી, દીર્ઘ દૃષ્ટિવાળી, શાન્ત અને પરોપકારી કોમ છે. આજ સુધી તેણે પોતાનો મોભ્ભો ઘણી સારી રીતે જાળવી રાખ્યો છે અને તે મોભ્ભાને લીધેજ, પેલાં ગટરક્લાસ ચીંથરાં છાપનાર–છપાવનાર બચી જવા પામ્યા છે. પરન્તુ તે સઘળું છતાં જ્યહારે મામલો આટલો ભયંકર થઇ પડ્યો છે ત્યહારે બન્ને પક્ષને, પવિત્ર જૈન ધર્મના અને અત્યાર સુધી શાંત જીવન ચલાવતા જૈનોના માન અર્થે, કોઈ રીતે હેરાન ન કરતાં માત્ર એ બન્નેના **હથીઆર** રૂપી લોભીઆઓને સજા કરી એ દ્વારા બન્ને પક્ષને સાનમાં સમજાવવા નામદાર સરકારે કૃપા કરવી એ તદ્દન જરૂરનું પગલું છે અને તે તરફ એક જૈન તરીકે, એક હિંદી તરીકે તથા એક પત્રકાર તરીકે નામદાર સરકારનું આગ્રહ અને માનપૂર્વક લક્ષ ખેંચવા હું એકવાર ફરીથી રજા લઉંછું.

('જૈનસમાચાર', તા. ૩ જુલાઇ ૧૯૨૧)

संघ बहारनुं शास्त्र.

अथवा,

શાસનબાહ્યોની કૉન્ફરન્સ.

(૧)

મ્હારી એક ટેવ માટે મ્હને ઘણાએ સગાંસંબંધીઓ અને સાધુઓની ચાલુ ટોકણી છતાં, હું તે ટેવ હજી સુધી છોડી શક્યો નથી. તે ટેવ બીજી કોઇ નહિ પણ મ્હોટાઓના પડદા પાછળ નજર કરવાની છે. સામાન્ય લોકો આ ટેવને 'પરપંચાયત' કહેછે, અંગ્રેજી ભણેલાઓ એને Carping Spirit કહેછે, થોડું ભણીને સાધુ બનેલાઓ એને 'અનર્થ દંડ વિરમણ વ્રતનો ભંગ' ઠરાવે છે; પરન્તુ મ્હારૂં મન એને 'જનહિતનું જરૂરી કાર્ય' માનેછે,— સ્વાર્થમાં જ રચ્યાપચ્યા રહેલા બીજાઓ જે કામથી દૂર નાસતા ફરવાની પોતાની 'નૈતિક નિર્બળતા'ને 'ભદ્રીકતા'નો જભ્ભો પહેરાવે છે તેવા કામ માટે બહાર પડવાની ઓર વધારે આવશ્યક્તા છે એમ મ્હને મ્હારૂં મન સમજાવે છે. તેથી, **નિંદા ખાતર નહિ** પણ ખરૂં સ્વરૂપ જાણવા માટે અને જાણીને આત્મસ્વરૂપ બંધુઓને ચેતવવા ખાતર અને તે રીતે મ્હારા આત્મા પરનાં આવરણો દૂર કરવા હું હમેશાં, કહેવાતા અગ્રેસરો અને ગુરૂઓના હૃદયમાં Search-light સાથે પેસવાના અને ત્હેના તમામ ખૂણાખાંચરા તપાસવાના પ્રસંગ શોધતો જ ફરૂંછું, અને મ્હને એવા પ્રસંગો અનેક જગાએ મળી પણ રહે છે. માત્ર સ્થૂલ સૃષ્ટિપર સ્થૂલ આંખોએ જ એવા પ્રસંગો જોવા મળે છે એમ કાંઇ નથી, ઘણી વખત નિદ્રાવસ્થામાં સૂક્ષ્મ ભુવનો પર એવી 'શોધખોળ'ના પ્રસંગ મેળવવા પણ ભાગ્યશાળી થાઉંછું.

અને ગઇ રાત્રીએ મ્હને મળેલો પ્રસંગ, છેલ્લા કહેલા પ્રકારનો જ હતો.

હકીકત એમ બની કે, ગઈ રાત્રે હું સાબરમતીના કિનારે ફરવા નીકળ્યો. મ્હારી શેઠાણી કુલમદેવીએ આજે મ્હને મોડી રાત સુધી રોકી રાખ્યો હતો તેથી છેક ૧૨।। વાગ્યા સુધી હું ચસકી શક્યો નહતો. બરાબર સાડાબારે તે અન્નદાતા શેઠાણીની આજ્ઞા થતાં હું સાબરમતીના પુલ તરફ ચાલ્યો. શ્હેરના મ્હોટામાં મ્હોટા બઝારમાં થઇને જતાં રડ્યાખડ્યા પોલીસના માણસ સિવાય બીજું કોઇ મ્હારી દૃષ્ટિએ પડ્યું નહિ. દિવસે સ્થૂલ ભુવન પર ધમાલ મચાવતા અને રાત્રીએ સૂક્ષ્મ ભુવન પર તોફાનમાં લાગેલા મનુષ્યો એક ક્ષણ પણ શુદ્ધ નિવૃત્તિ–આનંદનો સ્વાદ ચાખી શકતા નથી એ વાતનું સ્મરણ થતાં મ્હને મનમાં ઘણું દુઃખ થયું;–મ્હારા અનેક આત્મબંધુઓ પર માયાએ નાખેલી દુઃખની જાળનો ખ્યાલ આવતાં મ્હારૂં હૃદય કાંપવા લાગ્યું. આ સ્થિતિનું ભાન કરાવવા અને ત્હેમાંથી સર્વને ખેંચી કહાડવા અત્યારે કોઇ મહાત્માઓ આકાશમાંથી આવી ચ્હડે તો કેવું સારૂં, એવા વિચારમાં હું આગળ ને આગળ વધતો હતો એટલામાં મ્હારા કપાળ સાથે કંઇ નક્કર ચીજ અથડાઇ અને મ્હને કળ ચ્હડી, તેથી સઘળા હવાઇ કિલ્લા અંતર્ધાન થઇ ગયા! જોઉં છું તો હું છેકજ પુલના નાકા સુધી આવી પહોંચ્યો છું અને મ્હારા માથા સાથે જે નક્કર પદાર્થ અથડાયો હતો તે બીજું કશું નહિ પણ લોખંડના પૂલનો છેડો જ હતો! રાત્રી અંધારી હતી, અંધશ્રદ્ધાળુ જનોનાં હૃદય જેવી; અને પૂલ પર રખાતા થોડાઘણા દીવા પણ અંધકારના કોઇ દીલોજાન દોસ્તોએ કોઇ અલૌકિક સમારંભ ખાતર બુઝવી નાખ્યા હતા, એમ મ્હને પાછળથી માલમ પડ્યું.

લોખંડ સાથે અથડાવું એ મ્હારા જેવાને માટે ઓછું દુઃખદાયક નહોતું; જો કે આ દુનીઆમાં ઘણાએ એવા 'રીઢા' મનુષ્યો છે કે જેઓ લોખંડી હૃદયો સાથે જ શુની દોસ્તી બાંધી ત્હેમાં સુખ માને છે અને ગર્વ કરેછે. મ્હારો દેવ મ્હને એવો 'રીઢો' કદી ન બનાવો! મ્હને તો તુરત જ કળ ચ્હડી અને આંખો ખોલી જોઉં છું તો પૂલની મધ્યમાં એક અલૌકીક દેખાવ નજરે પડ્યો........મહાત્માઓનો એક સમ્મેલનનો ત્હાં ઠાઠ જામ્યો હતો!

શું મ્હારા એક મીનીટ પરનાં સ્વપ્ન ખરાં પડયાં ત્હારે ? શું મહાત્માઓ કોઇ અજાણ્યા પ્રદેશમાંથી ઉતરી આવીને અમને દુઃખમાં સડતા લોકોને—બાહ્ય તેમજ આંતરીક આગમાં બળતા મનુષ્યોને સ્હાય કરવા-બચાવવા-દીલાસો આપવા-'આનંદ'નો આસ્વાદ કરાવવા પધાર્યા છે ? શું તેઓ અમારે માટે કાંઇ યોજનાઓ ઘડવાના ઇરાદાથી દૈવી કાઉન્સીલ કે 'દેવસભા' ભરી બેઠા છે ?

અનેક ઉત્સાહક વિચારોમાં મગ્ન થતો થતો હું પૂલ પર સપાટાબંધ ચાલવા લાગ્યો. વીશેક ફીટ ચાલ્યો નહિ હોઉં એટલામાં એક સાધુના વેશવાળો સખસ એક હાથમાં લાંબી લાકડી અને બીજા હાથમાં ઓઘો લઇ દોડી આવ્યો અને મ્હોટેથી બરાડવા લાગ્યો: "ખબરદાર ! ખબરદાર !" હું સમજ્યો કે મહાત્માઓની સમક્ષ જનારે ઉદ્ધતાઇથી ન ચાલતાં નમ્ર બનવું જોઇએ એવી ચેતવણી આપવા માટે આ કોઇ ચોકીદાર બેસાડવામાં આવ્યો હશે. તેથી મ્હેં કોટનાં બુટન, ટોપી વગેરે ઠીકઠાક કર્યું અને કંતાનના બુટ એક બાજુએ રાખી દીધા. ઘણા જ ભક્તિભાવથી હું આગળ વધવા લાગ્યો; પરન્તુ તે ચોકીદાર મ્હારૂં કાંડુ પકડીને અને ઓઘો ઉગામીને બોલ્યો: " ખબરદાર બચ્ચા ! આ રસ્તે જવાનો હુકુમ નથી. સર્વે ઉપમા જોગ શ્રી શ્રી શ્રી.૦૦૦૦૦૮ શ્રી શ્રી જૈનાચાર્યોની અહીં મહાસભા ભરાઇ છે. જૂદા જૂદા વાડાના વ્યાઘ્ર જેવા મહાન નાયકો હમણાં અહીં અતિ અગત્યના ઠરાવો કરવામાં ગુંથાયા છે, માટે 'કોઇને આડા ન ફિરસ્તા દેવા' એ કર્ત્તવ્ય માથે મ્હારી અહીં નીમણુક કરવામાં આવી છે. માટે સીધા સીધા ઘેર જાઓ, નહિ તો જોયો છે આ રજોહ'ણો ?"

હું ચમક્યો. અગમ્ય પ્રદેશોના મહાત્માઓની આશા ક્યહાં અને રજોહરણાથી મારવાની કળાની તાલીમ લીધેલા આ મડાત્માઓ (મડદા તુલ્ય થઇ ગયા છે આત્મા જેના તેવા પુરૂષો) ક્યહાં ? મ્હારો સઘળો વિનય એકાએક ઉડી ગયો; તથાપિ મ્હેં બનાવટી વિનયથી પૂછ્યું: " શું ત્હારે જૈનાચાર્યો આટલા બધા વિદ્વાન અને સમયસૂચક છે કે ? સાધુપરિષદો ભરવાની અગત્ય સ્વીકારીને દેશકાળાદિ સંજોગો ધ્યાનમાં લઈ ઘટીત બંધારણ બાંધવાનું તેઓને સુઝે એ ખચીત જ જૈનોએ અભિમાન લેવા જેવું છે. હું ધારતો

હતો કે બીજા ધર્મોના પ્રમાદી અને સ્વાર્થી અભણુ આચાર્યોના જેવા જ જૈનાચાર્યો પણુ હશે, પરન્તુ એમની પરિષદ્ ભરાયલી જાણુવાથી તો મ્હને ત્હેમના માટે મ્હોટું માન પેદા થાયછે. પણુ સાહેબ, આપે આ માટે અગાઉથી જાહેરખબરો ફેલાવી હોત તો આપને ઘણા વિદ્વાનોની ઉત્તમ સલાહનો લાભ મળત. હું ધારૂંછું કે આપના ધર્મમાં પણ બેચાર ન્યુસપેપરો તો હયાતી ધરાવે છે જ.”

“હા; પરન્તુ અમે ન્યુસપેપરોને પાપના ભંડારા માનીએ છીએ. છાપાનો ધંધો કરનારા લોકો માત્ર નિંદક અને ચબાવલા હોય છે; એ બદામ પણુ રળી શકે નહિ એટલે કહાડે છાપા, અને પછી સાધુઓ પર જ મારે ‘છાપા’; એવા તે છાપાવાળાને અમે તો મિથ્યાત્વી—નરકના અધિકારી માનીએ છીએ. વળી અમે સાધુઓ સર્વના અધિપતિ છીએ, તો પછી અમારે છાપાના અધિપતિઓની શી ઓશીઆળ પડી છે? બસ તે ચબાવલા અમારી બાબતમાં શા માટે કાંઇ લખે? અમે કિયા ગામમાં વિહાર કર્યો અને ક્યહાં શું કર્યું તે બાબતના ખબરો છાપવાનો—અમારી બાબતમાં હાથ ઘાલવાનો -અમને સલાહ આપવાનો એમને શું અધિકાર છે? એમને જોઇએ તો શ્રાવકની બાબતમાં ભલેને આડું અવળું સવા માઇલનું લાંબું લક્ષ્મીંગર ચીતર્યા કરે! શ્રાવકો મરે ત્હેનું અમને કાંઈ સ્નાનસુતક નથી; પણુ લાખો શ્રાવકને પાર પહોંચાડનાર એવા જે અમે ગુરૂદેવો, ત્હેમનું નામ પણુ તેઓ શામાટે દઇ શકે?--બસ શા માટે નામ દઇ શકે--હરામખોરો શા માટે નામ જ દઇ શકે?”

“પણુ, સાહેબ! આ બધી સુંદર દલીલો તો ખુદ છાપાવાળા આગળ કરવા જેવી છે. હું તો હમણાં ત્હમારા જૈન ધર્મની વાતો ત્હમને પૂછુંછું અને આપ નાહક આપના કોમળ મગજને શા માટે તપાવી દો છો? ભલા આપ કહોછો તેમ આપના છાપાવાળાઓથી ખપ ન પાડવાનો આપનો નિશ્ચય વાજબી હશે એ વાત હું માની લઉંછું, પરન્તુ આ સભા રાત્રે ન ભરતાં દિવસે ભરી હોત તો શું હરકત હતી?” મ્હે ઠાઉકું મ્હોં રાખી પૂછ્યું.

“દિવસે? ખરે ત્હમે કોઇ ભલા આદમી જ જણાઓછો. ત્હમને શું એટલીએ ખબર નથી કે સંસાર અને સાધુ એ બેને હમેશ વૈર જ છે? બન્નેના રસ્તા તદ્દન જૂદા જ છે એટલુંએ ત્હમે નથી

જાણુતા કે ! અમે સાધુજનો અમારા શાસ્ત્રની વાત, બહાર કહેવામાં પાપ માનીએ છીએ. અમારાં શાસ્ત્રો માત્ર સાધુ જ વાંચી શકે, ખુદ અમારા શ્રાવકોને પણ તે વાંચવાનો તો 'અધિકાર' નહિજ; તે તો અમારી મરજી મુજબ લખેલાં મનઃકલ્પીત ગ્રંથો જ વાંચવાને હક્કદાર, અને ત્હેમાં પણ શંકા--કંખા કરવાનો અમે ત્હેમને લેશ માત્ર અધિકાર આપતા નથી. હવે જ્યહારે અમે અમારાં અતિ કિમતી શાસ્ત્રોનું આટલું બધું જતન કરીએ છીએ ત્યહારે શું અમારી સભા લોકો વચ્ચે અને દિવસના વખતે કરવી એ મહા પાપ ન ગણાય કે ? આજની અમારી સભાનો આશય પણ એ જ છે કે, જે અમારા ભકતો અમારી ચમત્કારીક અને રહસ્યપૂર્ણ વાતો બીજાને કહી દે છે ત્હેમને માટે અમે કાંઇ વિચાર કરવા માગીએ છીએ. અરે ઓલીઆ માણુસ ! શું રત્નો તે ખુલ્લાં રખાતાં હશે કે ?"

"નહિ જ !" મ્હેં હસવું દબાવીને કહ્યું "આપ જેવાં ચીંથરે બાંધ્યાં રત્નોને ખુલ્લી હવામાં રાખી શકાય નહિ જ. આપના તેજથી આંધળાને બેડાં ફોડવાનો વખત આવે અને એ પાપથી વળી પાછી આપને છઠ્ઠી--સાતમી નરક મળે ! સાહેબ, આજ કાલ તો નર્કો બહુ જ સસ્તી થઇ ગઇ છે. મ્હને લાગે છે કે, આપના જે ભકતો આપની 'ચમત્કારીક અને રહસ્યપૂર્ણ વાતો' જાહેર કરતા હોય ત્હેમને નરક જ ભળાવી દો તો કેમ, સાહેબ !"

"બરાબર, બરાબર, હવે ત્હમે 'સમકિતી' બન્યા ખરા ! સદ્ગુરૂ મળ્યા સિવાય કાંઇ સમકિત રસ્તામાં પડયું છે કે ? હા, અમે પણ તે વંઠેલાઓ માટે નરકની શિક્ષા જ ઠરાવવા ધાર્યું છે. અને નરક પણ કેવી ? બેવડી. પરલોકમાં તો નરક મળશે જ પરન્તુ આ લોકમાં પણ અમે એમને નરક જેવાં દુઃખો દઇશું. અમે એમને સંઘ બહાર મૂકીશું, પોળ બહાર મૂકાવીશું, અમારા ધનાઢય ભક્તોના પૈસાની મદદથી ત્હેમના ઉપર બેચાર ખોટી ફર્યાદો કરાવી ખાલીખમ કરી નાંખીશું અને લાગ પડશે તો—"

"હાં, હાં, સમજ્યો એ તો; લાગ પડે તો ઘોલતમાચા પણ કરી લ્યો, એજને ? ખરેખર ત્હમે પુરેપુરા 'જૈન' છો–'જીતનારા' છો."

"કેમ ન હોય ! અમારો પહેલો નોકાર જ એવો છે કે 'नमो अरिहंताणं' એટલે અરિ કહેતાં દુશ્મનને હણે ત્હેને અમે

નમસ્કાર કરીએ છીએ. અમારો ગુરૂમંત્ર તે ત્હેને અમે પહેલાં એ જ શિખવીએ છીએ કે અમારા વાડા બ્હાર સદ્‌ગુણ કે જ્ઞાન, ચારિત્ર કે તત્વજ્ઞપણું હોઇ શકે જ નહિ અને અમારા સિવાયના બધા મિથ્યાત્વી છે--નરકમાં જવાના છે; માટે જેમણે તરવું હોય ત્હેમણે અમારા શિષ્ય થવું અને 'અરિ કહેતાં દુશ્મનને હણુવા' નો મંત્ર શીખવો. રાજા લોકોનાં નામની પાછળ જે 'જી' પ્રત્યય લગાડાય છે તેવો જ 'જી' પ્રત્યય અમારા નામ પાછળ લગાડીએ છીએ, અથવા વિજયસૂચક બીજા પ્રત્યયો લગાડીએ છીએ અને હરકોઇ રીતે જય મેળવવામાં ઘણા પ્રવીણ છીએ. ત્હમે પણ અમારા ટોળામાં ભળો તો ત્હમને કોઇક દિવસ તે મહાન શાસ્ત્ર શિખવાનો 'અધિકાર' પ્રાપ્ત થશે અને નરકની ભગદૂર નથી કે ગમે તેવાં કામો કરવાં છતાં ત્હમારૂં નામ દઇ શકે. કેમ થાય છે મરજી ?"

આ વાતચીતથી મ્હારા મનમાં જે દુઃખ થયું તે કહી બતાવવાની આ જગા નથી; અને તે માનનારા પણ થોડા જ હશે એમ સમજી હું તેવો પ્રયત્ન જ કરીશ નહિ. મ્હેં નીચા નમી, આ શત્રુને હણવાની વિદ્યામાં પારંગત પુરૂષને નમન કર્યું અને પછી આજીજી કરીઃ "ત્હારે કૃપા કરી મ્હને પણ આપના વાડામાં દાખલ કરી પવિત્ર કરો."

"ચાલો મ્હારી પાછળ; પણ જોજો ખબરદાર ચૂં કે ચાં બોલ્યાછો તો !" એમ કહી તે યોદ્ધો આગળ ચાલ્યો અને હું પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યો. પૂલની મધ્યમાં પહોંચતાં અમે થોભ્યા. અહીં ધોળાં અને પીળાં વસ્ત્રમાં સજ્જ થયેલા સાધુઓ એક લાઇનમાં ગોઠવાઇ ગયા હતા. એકેક સાધુને ઘેરીને દસદસ શ્રાવકોનું ટોળું અંગુઠા પકડી ઉભું હતું. તે શ્રાવકોની ગુજરાતી-કાઠિયાવાડી મારવાડી એમ ત્રિવિધ જાતની પાઘડીઓ પૈકી કેટલીક તો જમીન પર પડી ગઇ હતી. કેટલાકે ધોતીઆં ને કેટલાકે પાટલુંન પહેર્યાં હતા. કેટલાકે અંગરખાં ને કેટલાકે કોટ સજ્યા હતા. ત્હેમાંના કેટલા મુછવાળા હતા અને કેટલા બડમુછીઆ હતા તે હું બરાબર જોઇ શક્યો નહિ; કારણ કે અંગુઠા પકડવાને લીધે તેઓનાં મ્હોં જમીન તરફ હતાં અને વળી દીવા વગરની અંધારી રાત્રી હતી. તે અંધકારમાં સર્વત્ર ચુપકીદી ફેલાઇ રહી હતી. આગલે દિવસે વર્ષાદ ઘણો થયેલો હોવાથી (સ્વપ્નની વાતો આવી જ સાચી સમજવી !)

નદીમાં પુર આવેલું હતું ત્હેની છોળોના અવાજ સિવાય અંધકારની ચુપકીદીમાં ભંગાણ પાડવાની હિમત કોઇ ધરી શકે તેમ ન હતું.

જેવા અમે આ મહાન **પરિષદ્ અથવા સાધુસભાની** નજદીકમાં આવી પહોંચ્યા કે અગુંઠા પકડેલા શ્રાવકો પૈકી એકે માથું ઉંચું કર્યું અને મ્હારા તરફ જોયું. તે કાંઇ બોલવા જતો હતો પણ એકાએક ત્હેના ગુરૂ સિંહનાદથી તાડુકયા: "અરે કમબખ્ત! ઓ મિથ્યાત્વી! અય અભવી જીવ! અમારી મંજુરી સિવાય ઉંચું માથું કરવાની હિમત ધરનાર તુંને હવે મહાન શિક્ષા કરવી પડશે. ઓ ગુરૂદ્રોહી! ગુરૂના હુકમનો અનાદર કરીને ઉંચું માથું કરતાં ત્હને શું આંચકી ન આવી? ત્હારા હાથ—પગ ગળી ન ગયા? થોડા કલાક અંગુઠા પકડવાથી શું તું મરી ગયો? ગુરૂ કહે તો કૂવામાં પડવા તૈયાર થવું જોઇએ, રે ધન–ધાન–દેહ–કુટુંબ વગેરે સર્વ અર્પણ કરી દેવા તત્પર રહેવું જોઇએ; ત્હેને બદલે દમ ખેંચીને અંગુઠા પકડી રાખવા જેટલી પણ ભક્તિ ત્હારાથી ન બની? **ખરેખર; હવે જમાનો બદલાયો.** ભક્તો અવિનિત અને સ્વચ્છંદી થવા લાગ્યા. માટે હવે તો **આટલેથી જ ચેતીને** સખત બંધારણ કર્યા વગર નહિ જ ચાલે." એમ કહેતાની સાથે એના માથામાં એક રજોહરણ માર્યો, એની પાઘડી નીચેની નદીમાં ફેંકી દીધી અને ધમકાવીને એક 'માફીપત્ર' લખાવી લીધું કે:—

"મ્હેં આપ ગુરૂવર્યની આજ્ઞા વિરૂદ્ધ નવા આવતા સખસનું મ્હોં જોવા ખાતર ઉંચું માથું કર્યું; એ ખરેખર મ્હારી ભૂલ હોય એમ મ્હને જો કે સમજાયું તો નથી જ, પરન્તુ ગુરૂનાં વચનમાં શંકા—કંખા રાખવી એ સાતમી નરકને લાયકનું પાપ છે એવો ગળથુથીમાં આપી પાયેલો મંત્ર યાદ કરીને અને આપનો હમણાંનો હુકમ માથે ચ્હડાવીને આપની ક્ષમા ચાહું છું—ધૂળ ચાટું છું—'ગુલામી ખત' લખી આપું છું કે હવેથી એવી નાપાક હિમત કદી ધરીશ નહિ; અને અંગુઠા પકડતાં કદાપિ દિવસો અને જુગો વહી જશે તથા ઝાડો—પેશાબ રોકવાથી કદાપિ મહા અસાધ્ય દરદો લાગુ પડશે તો પણ આપની આજ્ઞા વિરૂદ્ધ માથું ઉંચું કરીશ નહિ. વિજય હો વિજયાધિપતિનો!"

અંધારે ને અંધારે લેખ લખાયો અને કાગળીઉં હાથમાં લઇ મહારાજાધિરાજ ખોંખાર્યા અને મ્હોટેથી બોલ્યાઃ "હડહડતો પંચમ યુગ આવી પુગ્યો છે. ભક્તિનું સત્યાનાશ જવા બેઠું છે. ઓ સાધુઓ ! હવે આપણે બહુ ચેતવાનું છે. અંગ્રેજો આ દેશમાં આવીને અહીંના ભક્તિપરાયણ લોકોને ન્યાયશાસ્ત્ર અને તર્કશાસ્ત્ર શીખવવા માટે કમર કસી રહ્યા છે અને 'શા માટે' એવો સવાલ કરતાં શીખવીને સર્વને ઉશ્કેરી ઉશ્કેરીને નાસ્તિક બનાવવા લાગ્યા છે. આર્યસમાજીઓ પોપલીલાને હાંકી કહાડવાને કોદાળો--પાવડો લઇને મંડી પડ્યા છે. થીઓસોફીસ્ટો ફીલસુફીનો સવાદ ચખાડી આપણા ભક્તોને અધ્યાત્મી—નકામા—નમાલા બનાવવાના ઉદ્યમ કર્યા કરે છે. ખ્રીસ્તીઓએ તો હવે આપણા વાડામાં પેશીને આપણા હાથમાંથી બકરાં ઉપાડવાં માંડયાં છે--ગઇ સાલજ એક એવાને તેઓ લઇ ગયા, માંસાહારી બનાવી દીધો અને આપણે વા ખાતા રહી ગયા! આમ ચોમેરથી આપણી હદ દબાવવાના ઘાટ ઘડાવા લાગ્યા છે. અને આપણા ભક્તો પણ એમની અસર તળે આવવાથી ઉંચું માથું કરવા કાંઇક કાંઇક હિંમત ધરવા લાગ્યા છે. એવા વખતમાં જો આપણે નહિ ચેતીશું તો જરૂર આપણું રાજ્ય ગયું જ સમજજો. આપણું પ્રતાપી નામ લજવાશે અને આપણી હાર થતાં જીતેલા લોકો આપણને ઘરના કે ઘાટના નહિ રહેવા દે; કારણ કે આપણે ઘરના કામના નહોતા ત્યહારે કે ઘરનું કામ કરી શકતા નહોતા ત્યહારે સાધુ બન્યા હતા અને ક્રમેક્રમે મ્હોટા સિદ્ધ બની મહારાજાધિરાજનું પદ પામ્યા હતા; અને હવે આપણને દરરોજ સવામણ માખણ ચોપડનારા ગુલામો સિવાય ઘડી પણ ચાલી શકે તેમ નથી, દરરોજ માલ–મલીદા સિવાય દિવસ ગુજારવો તથા કુથલીમાં 'હાજી હા' કરનારી 'ચાટણ—ચોકડી' સિવાય રાત્રી ગુજારવી એ તદ્દન અસહ્ય છે. માટે જો આપણી હાર થાય તો સંસારમાં જઈ આપણે શું ઉદ્યમ કરવાના હતા ? દાણાપીઠમાં ઘઉં–બાજરીના થેલા ઉપાડવા જેવા કદાવર આપણાં શરીર છે એ વાત ખરી, પણ નિરૂદ્યમી રહેવાથી એમાં કાંઇ ચેતન રહ્યું નથી, શક્તિ રહી નથી, તેથી વૈતરૂં પણ થાય તેમ નથી. માટે ઓ સાધુઓ ! ઓ અરિ કહેતાં દુશ્મનને હણનારાના પુજારીઓ ! સાંભળો, એક કાન થઇ લક્ષ આપો, અને આ હડહડતા કળીકાળમાં આપણું રાજ્ય નિષ્કંટક શી રીતે ચાલે એ બાબતમાં વિચાર કરી અહીંને અહીં

કાંઈક ઠરાવો ઘડો; કારણ કે આપણે જેટલું **અન્યધર્મીઓની** **હરીફાઈથી** ડરવાનું છે તેટલુંજ, ઉંચું માથું કરવાની હિંમત લેવા **તલપી રહેલા સ્વધર્મી** ભક્તોથી પણ બ્હીવાનું છે.—અરે, ખુદ આપણા વર્ગમાંના—**સાધુવર્ગમાંના** કેટલાકોથી પણ બ્હીવાનું છે. સોખંડની કુહાડીમાં **લાકડાનો** હાથો બળ્યા સિવાય કાંઈ **લાકડાં** કપાતાં નથી. કેટલાક રિખો, વિજયો અને સાગરો **અધ્યાત્મની વાતો** **કરવા** લાગ્યા છે, તેઓ માધ્યસ્થ વૃત્તિની તોપો મારવા લાગ્યા **છે,** **તેઓ સઘળી પ્રજાને એકાકાર કરવાના** ઘાટ ઘડવા લાગ્યા **છે,** હજી આપણું બળ છે **તેથી** તેઓ કાંઈક દબાયલા પડી રહ્યા છે **પણ** કાળા નાગની પેઠે લાગ શોધતાજ બેઠા છે અને આપણને ક્યારે ડંસશે તે કહી શકાય નહિ. આમ આપણે માથે **ચોતરફથી દળ** ચ્હડી આવ્યું છે: આવું સંકટ તો આપણા **મહાવીર** ભગવાન **પર પણ** નહિ આવ્યું હોય; **એમને** માત્ર ખાબોચીઆમાં તરવા જેવું **સહેલું** કામ કરવાનું **હતું.** અનાર્યોમાં જઈને અષ્ટંપષ્ટં સમજાવી દેવું **એમાં** મ્હોટો પરિસો શો થઇ ગયો! પણ આપણે તો **વીસમી** સદીના લોકોને અંગુઠા પકડાવી રાખવા છે, **ધોળે** દિવસે આપણે તો **અંધારૂં** કરી બતાવવું છે, **ચેતન** હૃદયોને **જડ** બનાવવાનું **મહા** કઠીન વ્રત આપણે અંગીકાર કર્યું છે; માટે ખરેખર આપણું **કામ** આપણા **ભગવાનના** કરતાં **પણ ઘણું** દુક્કર છે.”

“દુક્કર, ખરેજ દુક્કર! દુક્કર-દુક્કર-દુક્કર” ભક્તોએ હુંકારો દીધો **અને** આકાશે ત્હેનો પડઘો પાડ્યો.

“સાબાસ છે! મ્હારા મિત્રો!” વક્તા મુનિરાજ, સાધુપરિષદ્નું પ્રવેશિકા તુલ્ય ભાષણ આગળ ચલાવતાં બોલ્યા: “સાબાસ છે ત્હમને; ત્હમે ત્હારે વસ્તુસ્થિતિ બરાબર જોઈ શક્યા છો ખરા! આ જાણી મ્હને હર્ષનાં આંસુ છુટેછે. આ આંખો કે જે સ્વનાં કે પરનાં ભયંકર દુઃખો વખતે કદી ભીની થઈ નથી, તે હમણાં ત્હમારી બહાદુરી જોઈ હર્ષાશ્રુ ટપકાવેછે. આ હૃદય કે જે ભક્તોને વરસો સુધી અંગુઠા પકડાવી રડાવવા છતાં કદી ભીંજાતું નહિ તે હમણાં ત્હમારી હિંમત જોઈ પ્રેમાર્દ્ર બન્યું છે. આવો, ત્હમે **સ્થાનકવાશી** પંથના સાધુઓ! અને **સાગર** ગચ્છના **સાધુઓ**! આવો ત્હમે વિજયના વીરો અને બીજા **તમામ** યોદ્ધાઓ! આપણે આજ સુધી એક બીજાથી દૂર નાસતા

હતા પણ આપણા સઘળાને માથે હવે જ્હારે સંકટનું વાદળ ઘેરાઇ આવ્યું છે ત્હારે આવો આપણે સર્વ એક થઇએ અને આપણા સઘળાના સામાન્ય શત્રુઓ સામે આપણાં સઘળાં અસ્ત્રશસ્ત્ર ઉગામીએ. આવો, અરિ કહેતાં શત્રુને હણવામાં નિપુણ સૈનિકો ! આવો અને એક પછી એક ઠરાવો સૂચવો, કે જે ઠરાવોથી આપણને આપણા પૈકીના સાધુઓ અને શ્રાવકોથી નિર્ભયતા મળે અને બહારનાઓથી પણ નિશ્ચિંતતા મળે. મિત્રો ! આજની બેઠકને ફતેહમંદ બનાવજો. પરન્તુ યાદ રાખજો કે સૂર્યોદય થતા પહેલામાં આપણે વીખરાવું જ જોઇએ. માટે ત્હમારાં ભાષણો ટુંકાં કરજો."

"ઘણી ખમ્મા ! અન્નદાતા વિજયાનંદ મહાત્માને ઘણી ખમ્મા! અન્નદાતાને ઘણી ખમ્મા ! " ચોતરફથી ગર્જના થઇ રહી અને શાન્ત આકાશે ત્હેનો પડઘો પણ વફાદારીથી પાડયો. તે બીચારૂં નિષ્પક્ષપાત આકાશ ! રાગ અને દ્વેષ વગરનું આકાશ ! સારા તેમજ ખોટા, મધુર તેમજ કઠોર, દરેક અવાજનો પડઘો નિમકહલાલીથી પાડે છે.

હર્ષવિજય નામના બીજા સાધુ હવે ખોંખારો કરે છે અને પોતાની જગાએ બેઠાબેઠા જ ફરમાવે છેઃ " ઓ સાધુઓ ! મહાત્મા વિજયાનંદજીનું અમૃત તુલ્ય વ્યાખ્યાન ત્હમે સાંભળી ચૂકયા છો. પણ મ્હારે ત્હમને એક વાત કહેવાની રહે છે કે, મહારાજે પોતાના વ્યાખ્યાનમાં 'ભાષણ' એવા શબ્દનો ઉચ્ચાર કરીને મહા પાપ બાંધ્યું છે; માટે તે ગમે તેવા મ્હોટા આચાર્ય હોય તેથી શું થયું ? —ત્હેમણે આપણી રૂબરૂમાં પ્રાયશ્ચીત લેવું જ પડશે. ભાષણ? શું સાધુઓ ભાષણ કરે ? પેલા આજકાલના વહી ગયેલા—બહી ગયેલા ઉધરેલાઓ ભાષણ કરે તે જોઇ આપણે પણ શું ભાષણ કરવું ? એ લોકો કરે તે કામ આપણે કરીએ તો ત્હેમને આડકતરૂં ઉત્તેજન જ મળે તો ! તેઓ જે કરે તેથી આપણે પરહેજ રહેવું અને તેઓ જે ન કરતા હોય તે આપણે ખાસ કરવું એવો આપણો નિશ્ચય હોવાથી જ આપણે અહીં શહેરબહાર અને રાત્રીના વખતે આપણી સભા ભરી છે અને દીવા પણ બુઝાવી નાખ્યા છે. માટે હવે તે વંઠેલાઓની પેઠે ભાષણો કરવાની સલાહ આપનાર મહાત્માએ પ્રાયશ્ચીત લેવું જ જોઇશે.'

' અંગુઠા પકડીને ઉભેલા પૈકી એક શ્રાવકે નીચી નજરે

જવાબ વાળ્યો: "મહારાજ સાહેબ! અન્નદાતા! આવી આવી તકરારો કરશો તો ચાર તો સ્હેજે વાગી જશે અને પ્રભાતમાં હવા ખાવા માટે નીકળતા સુધરેલા શત્રુ લોકોનો પગરવ થવા લાગશે; માટે હવે તો જે કામ માટે આપ સર્વ અન્નદાતાઓ અત્રે પધાર્યા છો તે કામ ઝટપટ આટોપી લ્યો તો ઠીક; અમારો વાંસો પણ ફાટે છે અને અમારો જીવ મુંઝાય છે, માટે—"

"માટે જ લેતો જા." એકાએક વિજયાનંદજીએ રજોહરણનો પ્રહાર તે શ્રાવકના વાંસા પર કર્યો અને કહ્યું "શું તું ટકાનો સાવકડો અમો સાધુલોકની બાબતમાં સલાહ આપવાની હિમત ધરીશ? શું તું બહુ પંડિત થઇ ગયો છે? શું તું અમારી પેઠે કાશીમાં રહી દસ વર્ષ અભ્યાસ કરી આવ્યો છે? શું તું લોકોનાં છોકરાં ભગાડવાની વિદ્યા તથા વશીકરણાદિ અનેક વિદ્યાઓ શીખીને શાસ્ત્રપારંગત બન્યો છે? તું કોણ? બસ આજકાલનું તું સાવકડું કોણ? અમારી બાબતમાં માથું ઘાલવાનો ત્હને અધિકાર શો? અને વાંસો ફાટતો હોય તે ન ખમાતું હોય તો ચાલ ત્હને આખ્ખોએ નદીમાં ફેંકીને એક સામટો દુઃખમુક્ત કરી દેઉં. જો બિચારો ચબાવલો થઈ ગયો છે તે!"

હર્ષાનંદજીના શિષ્યને મળેલા આવી જાતના સત્કારથી શ્રીમદ્ હર્ષાનંદજીને પણ બુરૂં તો લાગ્યું જ અને ત્હેમણે પોતાના દસે ભક્તોને આંખનો ઇસારો કર્યો એટલે તે દસે 'જાનવરો'ના 'માણસ' બની ગયા અને વિજયાનંદજી પર કૂદી પડ્યા. તોફાન વધી પડ્યું. મુક્કાબાજી, લાતંલાતા, રજોહરણ અને સોટીના પ્રહાર અને ગાળાગાળીનો વર્ષાદ વર્ષી રહ્યો. અફસોસ એટલો જ હતો કે અહીં રામાયણનો લખનાર વાલ્મીકી કે ઇલીઅડનો લખનાર હોમર કવિ હાજર નહોતો; નહિ તો કોણે પ્રથમ ઘા માર્યો, તે કોને કેટલો વાગ્યો, તેથી તેણે કેવી પ્રતિજ્ઞા જાહેર કરી અને વૈરે કેવું ઉગ્ર સ્વરૂપ ધારણ કર્યું, રજોહરણા કેટલા ભાગ્યા અને મુહપતિઓ કેટલી ફાટી, ફાંદો કેટલી ફુટી અને હાથ પગ કેટલા ઘાયલ થયા તે સર્વનો સાચેસાચો હેવાલ બહાર પડત અને મ્હારા વાચકોને તે મફતનું નાટક પ્રત્યક્ષ જોવા જેટલો લાભ મળત.

તોફાન વધી પડ્યું. જૂદા જૂદા ગચ્છના સાધુઓએ એક

અથવા બીજા પક્ષથી જોડાઇને યુદ્ધમાં સામેલગીરી આપી હતી તેથી તથા હેમના શ્રાવકો પણ અંગુઠા છોડી દઈ યુદ્ધમાં શામેલ થયા હતા અને પવિત્ર બરડાઓ ઉપર ધુમ્મા કે લાતો મારવાનો અદ્વિતીય લાભ લેવા લાગી પડ્યા હતા તેથી માત્ર મ્હારા સિવાય અહીં કોઇ અક્રિય રહ્યું નહતું. મ્હેં વિચાર કર્યો: "આમની તકરારનો પાર બાર કલાકે પણ આવવાનો નથી; અને એટલામાં જો કોઇ ફરવા નીકળેલા લોકો આવી પુગશે તો આ તોફાન જોઇ પવિત્ર જૈન ધર્મ માટે તેઓ ખોટો મત બાંધવા લલચાશે. અરેરે! આ નકટાઓને ક્યહાં લાજ છે? પોતાની હુંપદ ખાતર પવિત્ર જૈન ધર્મને ડો'ળી મારવાના અને લોકોમાં હલકો પાડવાના કેવા ઘાટ તેઓ ઘડે છે! ધણીની શય્યા બીગાડનારી આ સતીઓ હવે વધુ વાર જૈનોને નથી જોઇતી, ઓ પ્રભો! અમારે નથી જોઇતી; ઓ સીમંધર સ્વામી! અમારે નથી જોઇતી. ઓ પિતા! મહાવીર! હેં બરાબર જ કહ્યું હતું કે "મ્હારા અનુયાયીઓ 'વક્ર' અને 'જડ' થશે"—એમજ બન્યું છે; દરેક નવો ઉગતો દિવસ અમને ત્હારા ભવિષ્ય કથનનું સત્ય વધારે સ્પષ્ટ કરી બતાવે છે. આ સાર્વભૌમ મહારાજાઓ જૈનેતરને ગાળો દેવા ઇચ્છે છે, જૈનોને મારવા ઇચ્છે છે, ખુદ આત્માર્થી સાધુઓને પણ ત્રાસ આપવામાં પોતાનો ધર્મ સમાયલો માને છે; એમને કોણ અને કેવી રીતે સમજાવી શકે?—રે તેઓ પોતાની ચોકડીમાં ભળે એવા લોકો સાથે પણ સંપીને રહી શકતા નથી. પણ એમાં હેમનો શો દોષ છે? 'અજ્ઞાન' એ એકજ 'કારણ' છે અને જડતા, વક્રતા, ક્લેષ, સંકુચીત હૃદય, નિંદા, તોફાન આદિ સર્વ તે 'કારણ'ની સંતતીઓ છે. અજ્ઞાનીને સોંપાયલી સાર્વભૌમ સત્તા ખરેખાત દુઃખદાયક થઈ પડવી જ જોઈતી હતી અને થઇ પડી પણ છે. બાળકને સોંપાયલી કટારથી થોડાંક ખુન થઇ જાય તો તે માટે કટાર આપનાર પિતાએ જરા પણ ખેદ કરવો જોઇતો નથી; 'સાધુપદ આપનાર' 'અમ્માપિયા'ઓએ—એટલે સાધુના માબાપ તુલ્ય શ્રાવકોએ અજ્ઞાન મનુષ્યને પહેરાવેલા પવિત્ર ઝભ્ભાનાં માઠાં પરિણામ જોઇને રોવું જોઇતું નથી. હાથનાં કર્યાં હૈયે વાગે તે વખતે આંસુ પાડવાં નકામાં છે. અમે જૈનો અધિકાર-બીનઅધિકારનું રહસ્ય સમજ્યા નહિ, અમે જૈનો પાત્રાપાત્રનો વિવેક સમજ્યા નહિ, અમે જૈનો નામ માત્રમાં-સ્થૂલ માત્રમાં મોહી રહ્યા અને જેમ તેમ

કરી ગુરૂઓની સંખ્યા વધારતા જ ગયા, તો વીંછણનાં બચ્ચાંઓ વીંછણનું પેટ ફાડશે જ એમાં આશ્ચર્ય શું! ક્લેષ અને ઇર્ષા, વૈરવૃત્તિ અને નિંદા એ શું એક **સાધુનાં** કામ હોઇ શકે! પણ '**સાધુ**' શબ્દનો અર્થ જ કોણ સમજે છે! ભગવાને દશવિકાલીક અને આચારાંગ આદિ સૂત્રો ભાખ્યાં એ તો માત્ર **ચોથા** આરા માટે! આ પાંચમા આરામાં ત્હેનો અમલ કરવા કાંઈ સાધુઓ **બંધાયલા** નથી! પાંચ માણસ વચ્ચે કોઇની નિંદા કરવી, ઇજ્જત જાય એવા શબ્દો બોલવા એ ફોજદારી ગુન્હો થાય છે એમ પીનલકોડ કહે છે પણ આ સાર્વભૌમ રાજાઓને કાયદાનો પણ ડર નથી; કારણ કે તેઓ સારી રીતે જાણે છે કે એમના, અંગુઠા પકડીને અદ્ધર રહેલા શ્રાવકો ગમે તેમ માર ખાવા છતાં ગુરૂ સામે ફર્યાદ કરવાના નથી જ. અને સરકાર પણ જરા વિશાળ હૃદયની હોઇ હજારો રૂપીઆના ખર્ચે સાધુઓ માટે અણાયલા બૅરીસ્ટરોની વાળ 'ચીરવા જેવી દલીલો સાંભળી મહાન ખળભળાટ કરનારા બડેખાંઓને જતા કરી દે છે; સરકારે હ્યુથરનો અને કરસનદાસ મુળજીનો દાખલો યાદ કરવો જોઇએ છે અને સુધારકોના સામે કેટલું મ્હોટું દળ ઘુરકીઆં કરી રહ્યું હોય છે એ બાબતનો ખ્યાલ મનમાં લાવીને તથા એ ઘુરકીઆં કરનારાને સરકાર તરફનો લેશમાત્ર વિજય મળવાથી તેઓ કેટલા જોરમાં આવી જશે અને કેટલા વધુ જુલમો કરશે–સુલેહના ભંગના કેટલા સંભવ ઉત્પન્ન થશે–આ બધું સરકારે લક્ષમાં રાખીને પછી જ નિર્માલ્ય જેવા દેખાતા પણ અગત્યના જ્ઞાતિ કે સંઘ સંબંધી મુકદ્દમાઓમાં ફેંસલો આપવો જોઇએ છે. સરકાર આટલું તો સારી રીતે જાણે છે કે શું ઇંગ્લંડમાં કે શું હિંદુસ્તાનમાં પોપલીલાઓ ઘણી થઈ ગઇ છે અને બડેખાંઓનો જુલમ હદપારનો વધી ગયો છે. એમને કોઠું મળવાથી તેઓ કેટલા વકરી જશે અને કેટલાં સુલેહનાં ભંગનાં કામો થશે એ બાબતનો કાંઇક ખ્યાલ દરેક મૅજીસ્ટ્રેટે રાખવો જોઇએ છે. Masses અથવા જનસમુહના વિચારોથી જુદા પડવાની હિંમત ધરવા એ એક માણસને માટે કેટલું મુશ્કેલ છે, ત્હેમાં પણ મામલો જ્યહારે ટોચે ચ્હડયો હોય, એટલી બધી ઉશ્કેરણી હોય તેવે પ્રસંગે ખરો અવાજ ઉઠાવનારને કેટલું સહવું પડે છે તે સામાન્ય બુદ્ધિ (Common Sense)–થી સરકારે વિચારવું જોઇએ છે અને ઇશ્વરે આપેલી વિવેક બુદ્ધિ આગળ, માણસે

કરેલા કાગદાના વાળ ચીરવા જેવા ગુંચવાડાને ન જ ફાવવા દેવા જોઇએ."

*   *   *   *   *

આવા તર્કોમાં હું તણાવા લાગ્યો એટલામાં મ્હારા પેલા ગુરૂ જેને મ્હેં એકાદ કલાક ઉપર ગુરૂ ધાર્યા હતા, તે મહાત્માની ચીસ મ્હારા કાને પડીઃ "ઓ બાપરે! કોઇ બચાવો! બચાવો!" અને એ બૂમથી મ્હારી વિચારશ્રેણિમાં ભંગાણ પડયું. મ્હને લાગ્યું કે પાપો અને દુઃખો **જોયાં કરવાં**-દૂર રહી જોઇ જોઇને મલકાવું અને છતી શક્તિએ મદદ ન કરવી એ પોતે જ જબરૂં પાપ છે. તેથી હું તે ટોળાની વચ્ચે પડયો; અને હું છુપી પોલીસનો ઉપરી અમલદાર છું એમ કહી સર્વને શાન્ત પડવા ફરમાવ્યું. પોલીસનું નામ સાંભળતાં જ, જેટલી ઝડપથી જૈન સાધુનું નામ સાંભળતાં જમ બ્હીતા કહેવાય છે તેટલી જ ઝડપથી, મહાત્માઓ મૌન ભજી ગયા અને ચુપચુપ બેસી ગયા અને જાણે કે કાંઇ બન્યું જ નથી એવો દેખાવ કરી સભાનું કામ ચલાવવા લાગ્યા. સારા નસીબે મ્હારો પેલો ગુરૂ તો પોતાના એક સાધુમિત્રના મારથી લગભગ બેશુદ્ધ જેવો પડેલો હતો એટલે મ્હને પોલીસ તરીકે ખપવામાં કાંઇ વાંધો નડયો નહિ! મ્હેં કહ્યું: "અરે! ત્હમે લોકો કોણ છો? અને અહીં શા માટે આવ્યા છો? આ દીવા કેમ બુઝવી નાખ્યા છે? ખરેખરૂં કહો, નહિ તો દરેકને લોખંડી સાંકળાં પહેરાવી દેઇશ. સાણી અંગ્રેજ સરકાર આગળ કોઈ ધર્મનું ખોટું નામ ધારણ કરીને ઢોંગ કરનારા ફાવી શકશે નહિ. કોઇ ધર્મ જૂઠું બોલવાની કે મારામારી કરવાની કે રાત્રીને વખતે તોફાન કરવાની મંજુરી આપતો નથી, માટે ધર્મનું બ્હાનું છોડી દો અને ખરૂં હોય તે કહી દો."

સાધુઓના ભક્તો-વાણીઆ ભાઇઓ આંખો મટમટાવવા લાગ્યા અને ત્હેમનાં પોતીઆં ઢીલાંઢફ થઇ ગયાં. કેટલાક જરા બીજાઓ કરતાં વધારે હિમતવાળા હતા તેઓ માંહોમાંહે વાતો કરવા લાગ્યા કે "આને શું જવાબ દેવો હવે!"

લાગલોજ એક વિદ્વાન સાધુ ઉઠયો અને ત્હેણે એક મ્હોટા ધમાલા-વાળા પોતાના શિષ્યના કાનમાં કાંઇક ગુરૂમંત્ર મૂકયો. એટલે તે મ્હારી પાસે આવ્યો અને મ્હને પૂલની પગથી પર લઇ જઇને કહેવા લાગ્યોઃ "સાંબને કહું, એ ટો કાંઇ નઠી. એ ટો અમાડા ઢરમ-ગડુ

છે અને ઢરમઃ ચડચા કડે છે, એ—સા'બને કહું'—અમાડા ઢરમની વાટો તો બહુ ઝેણીને, ટે ચડચામાં જડા ઓલ્લાઓલીય હાય. પન્નુ, —સા'બને કહું—આપ સા'બે અમાડા ભલા માટે અહીં પઢાડવાની ટસ્દી લીઢી માટે અમે આપનો મોટો આભાડ માનીએ છીએ અને આ પાંચ હજાડનો મોટીનો કંઠો આપને અડપન કડીએ છીએ."

"વાહરે શેઠીઆ!" ભવાં ચ્હડાવી મ્હેં કહ્યું "ધંધા તો બહુ સારા કરોછો. પવિત્ર સરકારની નિર્મળ પોલીસને આવી રીતે ભ્રષ્ટ કરવાની ત્હમારી ઇચ્છાઓ હવે છોડો; નહિ તો માર્યા જશો. મ્હને તો જૈન ધર્મ પ્રત્યે કાંઇક પ્રેમ છે એટલે હું ત્હમને તે ધર્મખાતર જ જતા કરૂંછું; બાકી કોઇ માથાનો મળશે તો ત્હમને વસમું પડશે. શેઠ! લાંચો આપવાની જરૂર ક્યારે અને કોને પડે છે? માત્ર અપરાધીને જ. તો પછી અપરાધ ગણાય એવું કામ શા માટે કરોછો? ત્હમને જો **શાસ્ત્રોનો** ડર ન હોય, **પરમેશ્વરનો** પણ ડર ન હોય, તો છેવટે **સરકારના કાયદા** તો અવશ્ય વાંચી જાઓ અને **એથી** ડરીને ચાલો. દુનીઆમાંથી ગુન્હાઓ અટકાવવા માટે વગર પગારે ફરતી કોઈ પોલીસ હોય તો તે જૈન સાધુઓની છે; પણ ત્હમે જૈનોએ ત્હેમને એવા બગાડી દીધા છે કે ખુદ ત્હેમને જ પોલીસના હાથમાં પકડાવું પડે એવો વખત આવી પુગ્યો છે. જૈનધર્મનાં પાંચ વ્રતો પાળનાર માણસ કદી કોઇ ગુન્હામાં આવી શકે જ નહિ, એ શું ત્હમે નથી જાણતા?"

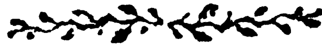
શેઠીઆએ હવે દમ ખાધો. એના મનનો ડર દૂર થયો; કારણ કે પોલીસ જૈનધર્મની રાગી છે એમ ત્હેને જણાયું. મ્હને પણ લાગ્યું કે બહુ પતરાજી કરવામાં સાર નથી; કારણ કે મ્હારે તો હજી એમની સભાનું કામકાજ આગળ ચાલે તે જોવાનું મન હતું! તેથી મ્હેં કહ્યું: "શ્રાવકજી! હું પોલીસ છું, પણ ત્હમારો જ ધર્મ પાળુંછું. આ તો માત્ર મજાક કરી. ત્હમે ત્હમારે ચલાવો ત્હમારી સભાનું કામકાજ. હું આહીં ઉભો છું અને કોઇને ન આવવા દેવા માટે કાળજી રાખીશ. આપણા ધર્મના રક્ષણ અને ઉન્નતિ માટે આ સર્વ મહાત્માની મહાભારત મગજરૂપી તીજોરીમાંથી જેટલાં રત્ન નીકળી શકે તેટલાં નીકળવા દો. ચલને દો જઇઇઇ!"

શેઠ પોતાના ગુરૂ પાસે ગયા, સર્વ હકીકત નિવેદન કરી, અને

સાધુઓએ નિશ્ચિંતપણે પોતાનું કામકાજ શરૂ કર્યું. 'ભાષણ' કરવાની સામે તો 'પ્રોટેસ્ટ' ઉઠેલી હોવાથી તે વાત તો બંધ રહી હતી તેથી હવે માત્ર ઠરાવો રજુ કરવાના હતા અને પસાર કરવાના હતા. પરન્તુ તે પદ્ધતિ પણ 'સુધરેલા'નું અનુકરણ કરવા જેવી ગણાઈ અને છેવટે એમ ઠર્યું કે એક સાધુએ પોતે ગોઠવી રાખેલા ઠરાવો કહી સંભળાવવા અને તે સઘળાએ કબુલ રાખવા અને એટલેથી સભાનું કામ સમ્પૂર્ણ થયું માનવું.

મહામહોપાધ્યાય શ્રીમાન્ ધર્મશેખરજીએ ઠરાવો એક પછી એક કહી બતાવવાનું શરૂ કર્યું. બધા દત્તચિત્ત બન્યા. ટુંકાક્ષરી ભાષાની મદદથી હું ત્હેમાંનો કેટલોક ભાગ ઉતારી શક્યો છું, જે નીચે મુજબ છેઃ--

('જૈનસમાચાર' તા. ૨૪ સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૧)

(૨)

મહામહોપાધ્યાય શ્રીમાન્ ધર્મશેખરજીએ એક પછી એક એમ જે ઠરાવો કહી સંભળાવ્યા તે તત્ક્ષણે મ્હેં ટુંકાક્ષરી ભાષાની મદદથી લખી લઈને પાછળથી ફુરસદે નીચે મુજબ ફરીથી લખી રાખ્યાઃ—

ઠરાવ ૧ લો.

પીળાં કે ધોળાં, કાછડી વગરનાં, કપડામાં (ખાસ કરીને પીળાં કપડાંમાં) સજ્જ થાય, અને છતી આંખે આંધળા બનવામાં કલ્યાણ સમજનારા 'ભલા આદમી'ઓને અંગુઠા પકડાવી ચોપગા બનાવવાની કળામાં પારંગત થાય, એને જ 'સાધુ' કહેવો, એમ આ સાધુપરિષદ્ ઠરાવે છે; અને બાળજીવોના હિતાર્થે વધુ ખુલાસો કરે છે કે એવી લાયકાત વગરના કોઈ જે લોકો કાંઈપણ ગુણો ધરાવવાનો દાવો કરતા હોય કે 'સાધુ' પુરૂષ તરીકે ખપવા કોશીશ કરતા હોય તેવા સર્વને વાડા બહાર મુકવા એ દરેક 'વાડાવાશી'ની ઉત્કટ ફરજ છે.

ઠરાવ ૨ જો.

આજ પછી જે કોઈ આપણા ભક્તો અંગુઠા છોડી દઈને ઉંચું

માથું કરવા કોશીશ માત્ર કરતા જણાય તેવા તમામ નાપાક જનોના કપાળ ઉપર 'મિથ્યાતી' એવા શબ્દોનું બીબું દાબી દેવું, કે જેથી બીજાં આપણા ભકતો એમને ઝટ ઓળખી શકે અને ત્હેમની સાથે આલાપ-સલાપ કે કોઈ જાતનો સંબંધ ન રાખે.

ઠરાવ ૩ જો.

'સાધુ' એ પરમેશ્વરનો આ દુનીઆ પરનો મહાન પ્રતિનિધિ છે માટે ગમે તેવા ગુન્હા કરવાને તે હક્કદાર અને ઇજારદાર છે એમ, આજકાલના વહી ગયેલા મૂરખા લોકોને સુષ્ઠુ રિત્યા સમજાવવા અને ઠસાવવા સારૂ એમના ઉપર દયાબુદ્ધિથી એક ખાસ પત્રિકા અથવા ન્યુસપેપરને જન્મ આપવો, કે જે પત્રિકા આપણા મંડળનું 'વાજીંત્ર' ગણાશે અને જેના ગ્રાહક થયા સિવાય કોઈ ભક્તને સ્વર્ગ કે વીમાનની ટીકીટ મળી શકશે નહિ. વધુ ઠરાવવામાં આવે છે કે, સદરહુ પત્રિકામાં દર અંકે આપણી પાર્ટીનાં યશોગાન ગાવાનાં હોવાથી સમ્પાદક તરીકે નામ આપીને મહાન પુણ્ય હાંસલ કરવાનો લાભ આપણા કોઇ યુવાન ભક્તોને જ આપવો અને ત્હેમને અક્કલનો અને ન્યાયનો ઇજારો અમોએ ખુદ મહાવીરના ઘેર જઇ મહાન ખટપટ કરીને મેળવી આપ્યો છે એમ ગામોગામ ઢંઢેરો પીટાવી દેવો.

ઠરાવ ૪ થો.

આપણા મંડળની વિરૂદ્ધ અવાજ ઉઠાવનાર વંઠેલાઓને સીધા કરવા માટે એક કાયમનું ફંડ ખોલવું અને ત્હેમાં ઓછામાં ઓછા પચાસ હજાર અને વધુમાં વધુ પાંચ લાખ રૂપીઆ એકઠા કરીને એમાંનો ધણોખરો ભાગ કોર્ટની દેવડીને અર્પણ કરવો તથા બ્રીટીશ પોલીસ આપણો પૈસો ખાવા જેટલી નસીબવાન ન હોવાથી ત્હેને જતી કરી દેશી રજવાડાની પોલીસ તથા ન્યાયાધીશોને નૈવેદ્ય ધરવામાં તે ફંડનો ઉપયોગ કરવો. આપણા જે ભકતો આવા ગુરૂભક્તિના ઉચ્ચતમ કાર્યમાં સખાવત કરે ત્હેમના હિતાર્થે એ પણ ઠરાવવું જરૂરનું છે કે, પાંચસોની અંદર રકમ ભરનારને નરકમાં ન જવું પડે એવી 'ગૅરન્ટી' લખી આપવી, પાંચસોથી હજાર સુધીની રકમ ભરનારને પહેલું દેવલોક આપવાનો ભલામણ પત્ર શાસનપતિ જોગ લખી આપવો; એમ રકમના પ્રમાણમાં ચ્હડતાં દેવલોકનાં વીમાન મળે એવા ભલામણ પત્રો લખી આપવા.

ઠરાવ ૫ મો.

'ગૃહસ્થ લિંગે સિદ્ધા' એવા શબ્દો વીતરાગ પ્રભુએ ભાખેલા કહેવાય છે તે ખોટું છે અને તે શબ્દો તો કોઇએ પાછળથી ઘોચી ઘાલેલા છે એમ આ પંડિત મુનિરત્નોની પરિષદ્નું મન્તવ્ય છે; એટલા માટે એમ ઠરાવવામાં આવે છે કે પોતે શીલસુદ્ધ હોવાનો દાવો કરનારા અને અધ્યાત્મની વાતો કરનારા હરએક સંસારીને વાડા બહાર મૂકી દેવા, ત્હેમનાં રચેલાં પુસ્તકો વાંચનારને અને તેવાં પુસ્તકો ઘરમાં રાખનારને દેશનીકાલ કરવા અને ત્હેમના ઉપર એક 'ક્રુઝેડ' લઇ જવી; તેમજ ભવિષ્યમાં આવા ગુન્હા બનવા ન પામે તેટલા માટે એમ ઠરાવવામાં આવે છે કે જ્યહાં જ્યહાં સૂત્રમાં 'ગૃહસ્થ લિંગે સિદ્ધા'ના પાઠ આવતા જોવાય ત્યહાં ત્યહાં ઉંચામાં ઉંચી જાતનો સફેદો કે હડતાલ લગાડી દેવામાં જરા પણ વિલંબ કરવો નહિ.

ઠરાવ ૬ ઠો.

આપણા મંડળમાંના દરેક મ્હાત્માએ ઓછામાં ઓછો એકેક બૉડી-ગાર્ડ (દેહરક્ષક) રાખવો અને અંગુઠા પકડવાની આનાકાની કરનારા કમબખ્તોના બરડા ઉપર કેવી વિધિથી લાકડી અજમાવવી એ શાસ્ત્રનો પરિચય તે દરેક અંગરક્ષકને સમ્પૂર્ણ કાળજીથી કરાવવો.

ઠરાવ ૭ મો.

ઘી તથા દુધ એ પૌષ્ટિક પદાર્થો છે અને એથી મગજ પણ તર થાય છે અને મગજ તર હોય તો બુદ્ધિ પણ તર હોય, એ ન્યાયે, આપણ સાધુઓ કે જે હમેશ જૂદા જૂદા ઘેરથી પૌષ્ટિક પદાર્થો સિવાય બીજું કાંઈ લેતા જ નથી તેથી તર મગજવાળા અને કુશાગ્ર બુદ્ધિવાળા હોવાના હક્કદાર છીએ તેવા જે આપણ સાધુઓ, ત્હેમની મંજુરી સિવાય અને સલાહ સિવાય કોઇ પણ ગૃહસ્થે કોઇ પુસ્તક પ્રગટ કરવું નહિ એમ આથી ઠરાવવામાં આવે છે અને જેઓ આ હુકમનો અનાદર કરે અગર કરાવે અગર કરતાને અનુમોદે ત્હેમને માત્ર વાડા બહાર જ ન કરતાં સ્વર્ગલોકથી પણ બૉયકૉટ કરવા અને આપણા પરમાધામી દોસ્તોને આ મિથ્યાત્વીઓના મરણ પ્રસંગે ચિઠ્ઠી લખીને બોલાવી ત્હેમના કબજામાં ગીરફતાર કરાવવા.

ઠરાવ ૮ મો.

કોઇ પણ જૈનેતર વિદ્વાનનું વચન પ્રમાણ હોઇ શકે જ નહિ, કારણ કે એમણે ધોળાં-પીળાં કપડાંનાં અને મુહપત્તિ-મૂર્તિનાં દર્શન કરવાનું સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત કરેલું નહિ હોવાથી 'ક્ષયોપશમ' થવા સંભવ જ નથી; એટલા માટે, અમારા પેટ જેટલો ઉંડો વિચાર કરીને અને અપાસરા અને દેરાની દીવાલ જેટલો લાંબો વિચાર કરીને, અમો અત્ર એકઠા મળેલા, ભગવાન મહાવીરના જમાનાથી આગળ વધી ગયેલા અને એટલા માટે એમનાથી ઘણા વધારે ચાલાક સાધુરત્નો એવું ઠરાવીએ છીએ કે, અમારા વાડામાંના કોઇ પણ પુરૂષ કે સ્ત્રીએ કે બાળકે, દિવસે કે રાત્રે કે સંધ્યા સમયે, કોઈના કહેવાથી કે પોતાની સ્વેચ્છાપૂર્વક કે બન્ને સબબે, જાણતાં કે અણજાણતાં કે વચલી સ્થિતિમાં ઉર્ફે નિદ્રાવસ્થામાં, જૈનેતર વિદ્વાનોનો એક પણ અક્ષર વાંચવો નહિ, સાંભળવો નહિ; અને જૈનેતર સાથે આલાપ-સલાપ અને કન્યાવ્યવહાર કે વેપાર કોઇ જાતનો કરવો નહિ; અને જે કોઇ આ અમારી મંડળીના મહાન ફરમાનનું અતિક્રમણ-વ્યતિક્રમણ, જાણે-અજાણે, મને-વચને કે કાયાએ કરીને કરશે—કરાવશે કે કરતાને અનુમોદશે તેને કે તેણીને અમારા પવિત્ર રજોહરણના પાંચ પ્રહાર અને અમારી પવિત્ર જીવ્હાના એકસોને પાંચ પ્રહાર અને અમારા મિત્રસ્વરૂપ પરમાધામીઓના દંડના એક લાખને પાંચ પ્રહારની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ઠરાવ ૯ મો.

માખણ ખાવામાં બહુ પાપ છે એ વાત અમો આ મહામંડળીના મહાસભાસદો મંજુર રાખીએ છીએ, પરન્તુ માખણ લગાવવામાં કાંઈ દોષ છે જ નહિ, બલ્કે જેને એ માખણ લગાડવામાં આવે તે ઇસમને અંગોંતેરે કોડે દીવા દીવા થઇ રહે છે તેથી શાતા ઉપજાવનાર એ પદાર્થ લગાડવામાં કાંઇ પાપ નથી એમ, ઘણાં શાસ્ત્રોનું શોધન કરીને અમો જાહેર કરતા ભાગ્યશાળી થયા છીએ; માટે અમારા બીચારા ભક્તોના કલ્યાણ અર્થે જાહેર કરીએ છીએ કે તેઓએ ખુશીથી અમો સાધુમહાત્માઓને દરરોજનું સવા મણ માખણ ઘસવાનું મહાપુણ્ય હાંસલ કર્યા કરવું, એ અમો કે અમારા વાલીવારસો કે અમારા લાગતાવળગતાઓ (જેવા કે પરમાધામીઓ કે યમો) એમાં કશો-કોઈ પણ પ્રકારનો વાંધો લઇ શકીશું નહિ, અને

વધુ જાહેર કરીએ છીએ કે કોઈ અમારો ભક્ત વખતનો કે પૈસાનો ગરીબ હોવાથી સવા મણને બદલે માત્ર ૪૯॥ા શેર માખણ લાવશે તો તે માટે અમો ગુરૂદેવો ઝાઝો વાંધો લઇશું નહિ પણ ઉદાર વૃત્તિથી એને ક્ષમાપના આપવા કૃપા કરીશું; વળી આ અતિ અગત્યના ઠરાવના સંબંધમાં એટલું પણ જીવાડવાની અમો જરૂર જોઇએ છીએ કે, માખણ લગાડવાની કળા શિખવાની જેઓ દરકાર નહિ કરે અગર કળા શિખવા છતાં ત્હેનો ઉપયોગ નહિ કરે, અગર માખણ લગાડવાની 'વિધિ' ને જેઓ હશી કહાડવા જેટલી છોકરમત કરશે, તેવા સર્વ ગુન્હેગારોને માટે એક આઠમી નરક નવી રચવામાં આવશે.

ઠરાવ ૧૦ મો.

ભાષણો કરવાં એ અનાર્યોનું કામ છે માટે કોઇ અમારા ભક્તે કે ભક્તાણિએ કદિ ભાષણ કરતાં શિખવું નહિ કે ભાષણ સાંભળવા જવું નહિ તથા અમારા અપાસરામાં ભૂલેચૂકે કોઇને (અને ખાસ કરીને પાછળ કહેલી નવમી કલમનો અપરાધ કરીને આઠમી નરકના અધિકારી બનેલા ઇસમોને) ભાષણ કરવા દેવા જ નહિ; અને તેમ છતાં જો રાજા લોકોના કાયદો (કે જે જાણવાની અમને મહારાજાધિરાજોને કશી પરવાહ નથી તે) એવા ભાષણકર્ત્તાઓને પોલીસની મદદ આપીને આપણા અપાસરામાં ભાષણ કરાવરાવે અને આપણને કાન-પટ્ટી પકડીને બહાર કહાડે, તો આપણે આપણા મ્હોં ઉપર તમાચા મારીને મ્હોં રાતું કરવું અને કહેવું કે "કેવા અમે પોલીસને બોલાવી લાવ્યા છીએ?" એમ કહી મ્હોં સંતાડી રોતા-રોતા ઘેર જઈ કાણ માંડવી અને પછી પથરણું ઉપાડી નાખીને ભાષણ કરનાર અપરાધીને આપણા ઉકરડા બહાર કહાડવા માટે સહીઓ લેવા માંડવી અને તેમાં ન ફાવાય તો વગર ફીના વકીલના ગુમાસ્તાની મદદથી કોઈ ખોટી ફર્યાદો કરી ત્હેને પજવવા અને ધમકાવવા બનતું કરવું; અને આટઆટલું કરવા છતાં જો એ ઘંટ જેવો થઇ સો મણની તળાઇમાં સુતો રહે તો પછી-લાચારીથી-ન છૂટકે-નવી ખોલેલી આપણી આઠમી નરકના પરમાધામીને તેડાવીને ત્હેને તે ભળાવી દેવો.

ઠરાવ ૧૧ મો.

એક ધણીને છોડીને બીજા ધણીથી ઘર માંડવા જનારી સ્ત્રીને દુનીઆ છીનાળ કહેછે પણ દુનીઆ દીવાની છે તેથી દુનીઆનો અને

આપણુ સાધુઓનો રીવાજ જૂદો જ હોવો જોઇએ; એટલા માટે એક વાડામાંથી નાશી આવતા સાધુને આપણે આપણા વાડામાં લેતાં જરાકે અચકાવું નહિ, બલ્કે તે તો બહાદૂરીનું કામ છે માટે તે કામ તો ઉત્સાહભેર કર્યા કરવું; અને જ્યહારે આપણા પંથમાંથી કોઇ સાધુ બીજા પંથમાં જાય ત્યહારે કહેવું કે "તે તો બેવકુફ હતો!"

ઠરાવ ૧૨ મો.

પોતાનો છોકરો અમોને વ્હોરાવી દે—અર્પણ કરી તેવા ઉદાર પુરૂષોને, સ્ત્રીઓને, અને છોકરાઓને (કારણકે 'છોકરા' પણ છોકરાના બાપ થઇ શકે) અમો, મ્હોટા ધર્મધુરંધર પુરૂષ માનીશું અને એમને એટલે તે માબાપોને સાતા પમાડવા માટે અમારા ભક્તોના કાનમાં કાંઇ ગુરૂમંત્ર મૂકવો એને અમારૂં કર્ત્તવ્ય માનીશું; અને જે નાપાક મિથ્યાત્વીઓ દિક્ષા આપવાની અમારી શ્રેષ્ટ પદ્ધતિઓને વાંધાભરેલી જાહેર કરશે ત્હેમને દુનીઆપાર થયેલા જોવા અમે ઇચ્છીશું; કારણ કે અમે ગમે તો છોકરાઓને નસાડીએ, ગમે તો મનુષ્યહરણ કરીએ, ગમે તો લાંચોથી છોકરાં ખરીદી લઇએ, અને ગમે તો જાદુથી વશીભૂત કરીએ પણ એ સર્વ માત્ર જગતના ઉદ્ધાર માટે જ કરીએ છીએ—બાકી અમારે કાંઇ સ્વાર્થ નથી, માટે ચેલાઓ મુંડવાના અમારા હક્કોની આડે આવવાની સત્તા અમો કોઇ પણ પુરૂષને, સ્ત્રીને કે નપુંસકને, ગુજરાતીને, કચ્છીને, કાઠીયાવાડીને કે પંજાબીને કે માલવીયને, ભૂતકાળમાં **આપી નથી** (અને અંધકારમય જમાનાના અમારા પૂર્વજોએ ભૂલથી આપી હોય તો તે અમો આથી રદબાતલ કરીએ છીએ), વર્તમાનમાં **આપતા નથી અને** ભવિષ્યમાં **આપીશું નહિ.**

ઠરાવ ૧૩ મો.

આપણા ભગવાન મહાવીર પિતાએ ભવિષ્ય ભાખ્યું હતું કે "મ્હારા અનુયાયીઓ વક્ર અને જડ થશે", એવા તે ત્રિકાળજ્ઞાની પ્રભુના શબ્દો જો ખોટા પડે તો ભગવાનને ગાળ મ્હોટે, માટે એવી આળ મ્હોટારવામાં મદદગાર થવા જેવાં સુધારાનાં કામો કરનાર સખસો મહા અધમ ગણાવા જોઇએ અને ભગવાનનાં વચનોને **જલદી જલદી ખરાં પાડવા માટે** ધોળે દિવસે અંધારૂં કરવામાં, સીધાને વાંકા બનાવવામાં, ચેતનને જડ બનાવવામાં, અને ટુંકામાં

વીસમી સદીને પહેલી સદીમાં લઈ જવામાં જેઓ કમર કસશે તે સર્વને 'ભગવાનના સાચા ભક્તરાજ' તરીકેનો ઝગમગતો ખીતાબ આપવામાં આવશે.

ઠરાવ ૧૪ મો.

મ્લેચ્છ લોકોના કાયદા શીખવા એ મ્હોટું પાપ છે તેટલા માટે, અને મનુ વગેરેએ યોજેલાં નીતિશાસ્ત્રો વાંચવાં એ 'મિથ્યાત્વ' છે તેટલા માટે, તથા લોકોમાં મનાતી નીતિ પાળવી એ દીવાની દુનીઆને માન આપવા બરાબર ગણાય એ ધારતીથી, અમો ત્યાગી મહાત્માઓ કાનુન અને સામાન્ય અક્કલથી વેગળા રહીએ એ ઉચિત જ છે; અને એમ હોઈ અમે કોઈ કામ કરતાં ફોજદારી ગુન્હાને પાત્ર બનીએ અને અમારા ઉપર કોઈ ફર્યાદ કરે તો અમને બચાવવાના અને અમારા સામાવાળાને ખુવાર કરવાના મહાન ધર્મસેવાના પવિત્ર કામમાં જેઓ રૂપીઆનો મેઉલો ન વરસાવે તેવા સઘળાના કપાળમાં 'મિથ્યાત્વી'ની છાપ મારવી અને તેઓ તેવી છાપ ન મારવા દે તો આપણા સમકિતી શ્રાવકોની પાસે ત્હેમના હાથ પકડાવીને સખતાઇથી ત્હેમના કપાળમાં છાપ ઠોકી દેવી. વળી આ અમારી અતિ અગત્યની 'પીનલકોડ' ની આ અમુક કલમના સ્પષ્ટીકરણ અર્થે અમો લૅજીસ્લેટરો એટલું પણ જણાવવું જરૂરનું માનીએ છીએ કે, જે કોઈ ભક્ત વકીલ જાંગલા ટોપી પહેરીને બબરચી પેઠે આમથી તેમ અને તેમથી આમ ધુમશે ત્હેની અકલ ચાહે હો વા ન હો અને તે જડજ પાસે ઉભા રહેતામાં પેશાબ કરી દેવા જેટલી બહાદૂરી ધરાવતો હો વા ન હો તો પણ ત્હેને ત્હેની આ અનુપમ ભક્તિના બદલામાં વકીલોની ચોથ ખાવાનો હક્ક આપવામાં આવશે, અને ઉપરથી એક ખાસ્સું મજાનું રામપાતરનું માનપત્તર અર્પણ કરવાનો જંગી મેળાવડો કરવો એમ પણ આથી ઠરાવવામાં આવે છે; અને એણે અંગ્રેજી ભણતરમાંથી આટલું બધું સત્યજ્ઞાન અને નૈતિક બળ મેળવ્યું એની કદર બુઝવા ખાતર એમના કપાળમાં ધમધમતા સોનાની એડીથી "I. M. S." ની માનવંતી છાપ મારવી.

ઠરાવ ૧૫ મો.

ગુરૂ કરતાં ચેલો કદી ડાહ્યો હોય જ નહિ, બાપ કરતાં બેટો કદી વધારે જ્ઞાની હોય જ નહિ, એવું અમો શ્રી વીરશાસનસેનાપતિ-

ઓનું માનવું હોવાથી, આથી અમો ઠરાવીએ છીએ કે જ્યહાં સુધી અમો ખુદ ગુરૂદેવો એકડા ઘુંટીએ છીએ ત્યહાં સુધી કોઈ પણ શ્રાવકે કે સાધુએ પોતે પહેલી કે બીજી ચોપડીનો અભ્યાસ કરવાની અમર્યાદ હિમત ધરવી નહિ અને અમારાથી આગળ વધી જવાની એવી છોકરમત કરનાર દરેક શ્રાવક તેમજ સાધુને 'અવિનય'નું મહાપાપ ચ્હોંટેલું હોવાથી એ મલીન સખસોને સંઘ બહાર, પોળ બહાર, દેશ બહાર, અને દેહ બહાર કરવા બનતું કરનાર શ્રાવકો અમારી ખાસ મહેરબાનીને પાત્ર બનશે.

ઠરાવ ૧૬ મો.

આજકાલ કેટલાક સાધુઓ ચસમા પહેરવા લાગ્યા છે તે, સુધરેલા-વંઠેલા ગૃહસ્થોનું અનુકરણ કરવા બરાબર છે; માટે હવે પછી આપણા મંડળમાંના કોઇએ ચસ્માં પહેરવાં નહિ; અને કદાચિ પહેર્યા વગર ન જ ચાલે તેમ હોય તો, અંગ્રેજોએ આપણા ભક્તોને આપણા સામું માથું ઉંચું કરતાં શીખવેલું હોવાથી આપણે ત્હેમનાં કરેલાં ચસ્મા ન પહેરતાં ઘાંચીના ઘેર જઈ ત્હેમના બળદના ચસ્મા 'સુઝતાં' માગી લેવાં અને પહેરવાં અને પછી આપણે માટે 'રીઝર્વ્ડ' રાખેલી 'આહારક લબ્ધિ'ની મદદથી તે ચસ્માની આરપાર જોવાની ટેવ પાડવી. આ કાનુનનો ભંગ કરનાર દરેક સાધુ અસાધુ અને વંઠેલો ગણાશે અને ત્હેને આપણા પવિત્ર મંડળથી દૂર કરવામાં આવશે અને ત્હેના ઉપર સખ્ત તિરસ્કાર કરવામાં કોઇએ કસો—

* * * * * *

આગળ ઠરાવ બોલાય છે એટલામાં તો એક ચસ્માવાળા સાધુ તાડુકી ઉઠયા: "અરે ઓ અભિમાની ઉપાધ્યાય ! તું અમારો માલેક-બાલેક બન્યો છે કે શું ? **શ્રાવકોની** બાબતમાં ત્હારે જોઇએ તેવા ધારા અને કલમો બનાવ તે સામે અમારો વાંધો નથી પરન્તુ ખુદ **સાધુનાં** કામો માટે ટીકા કરનારો ઠરાવ ઠરનાર તું છે જ કોણ ! શું તું અમો ચસમા પહેરનારની શીકલ જોઇને ઇર્ષાગ્નિથી બળી મરેછે ? ત્હારા ભક્તો ભીખારી હોય કે અવિનિત હોય તથી ત્હને તે ફેશનેબલ ઑર્નામેન્ટ ન મળે તો ત્હારા ભાગ ! તેમાં તું અમારી ઈર્ષા શા માટે કરે છે ? બસ, તું ત્હારૂં બકવું એકદમ બંધ કરી દે. ત્હારો છેલ્લો ઠરાવ એ એક માત્ર **સૂચના** છે, તે ઉપર 'વોટ' લેવા જોઇશે; કાંઈ ત્હારૂં એકનું કહેલું બધાને મંજુર ન હોઈ શકે."

મણિલાલજી નામના એક સાધુ બોલ્યાઃ "પણ આપણે પ્રથમ જ ઠરાવ કરી ગયા છીએ કે આપણી સભામાં દરખાસ્ત અને ટેકો, વોટ અને હોઠ વગેરે કાંઈ ચાલશે નહિ. માત્ર એક સાધુ ઠરાવો સંભળાવશે અને બધાએ ત્હેને મંજુર રાખેલા જ છે એમ માની લેવામાં આવશે. માટે ત્હમારો આ વાંધો કાયદા વિરૂદ્ધ છે. માટે છાનામાના આબરૂભેર બેસી જાઓ."

"હવે બેસને આબરૂદારના છૈયા!" પેલો ચસમાવાળો સાધુ ગાજી ઉઠયો "કાયદાનો આટલો બધો ઘમંડ રાખે છે તો બોલને કે આવી રીતે એકનો સૂચવેલો ઠરાવ કાંઇ બધાને કદી કબૂલ હોઈ શકે ખરો? આ કયા દેશના કાયદાની વાત લાવે છે? ત્હમે બધા એકસંપ થઇને અમને 'ચસમેધબ' મહાત્માઓને અપમાન પહોંચાડવાનો દાવપેચ ખેલ્યો છે તે કાંઇ અમારી જાણ બહાર નથી, સમજ્યાને? પણ અમે નથી બોલતા તેમ તેમ ત્હમો વધારે ફાટોછો તો સાંભળી લ્યો કે, ત્હમો અને ત્હમારા ગુરૂ-શિષ્યો સર્વનાં જેવાં કુકર્મો—અનાચારો સેવવા કરતાં આવાં ચસમાં પહેરવાં એ કાંઇ વધારે ગુન્હો નથી, સમજ્યા કે?"

"અમે અનાચારી? અમે ભ્રષ્ટ? ઓ અમર્યાદ ચસ્માવાલા! ત્હારા આ શબ્દોની કિંમત ચુકવ્યા સિવાય તું અહીંથી કેવો ચસકે છે તે અમે જોઇએ છીએ. ઓ અમારા ભક્તો! શું જોઈ રહ્યા છો? દેવ કરતાં પણ વધારે ઉપકારી એવા આ ત્હમારા ગુરૂનું આવું સજ્જડ અપમાન કરનાર આ ઉદ્ધતને ત્હમે કેમ જોઇ શકોછો? ત્હમે ત્હેની જીભને કેમ ખેંચી કહાડતા નથી? ત્હેના હાથોને કેમ બાંધતા નથી? ત્હેના પાપનો બદલો આપનારા પરમાધામીની જગા કેમ સાચવતા નથી? જુઓછો શું?"

એક, બે, ત્રણ!...એક, બે અને ત્રણ!...ચપાચપ ભક્તો કુદીકુદીને ખુંખારા કરવા લાગી પડે છે અને મુક્કાબાજી અને સોટીઓની કુસ્તી શરૂ થાય છે! પુલ ઉપર એટલી ગરબડ વધી પડી કે મ્હને મ્હારા જાનમાલની સલામતી માટે ચિંતા થવા લાગી તેથી હું તો જીવ લઇને નાઠો અને પુલના બીજા છેડે પહોંચી ગયો! ત્હાં બેસી હું જરા દમ ખાતો હતો એટલામાં ઢડૂ ઢૂ ઢૂ ધુમ્મ કરીને મ્હોટો અવાજ થયો, જેથી ચમકીને હું નજર કરૂંછું તો પેલા મજબુત

કુસ્તીબાજોની ધમાચકરીથી આખો પુલ ભાગીને નીચે પડ્યા હતો અને અફસોસ ! એ પવિત્ર નાટકનાં સઘળાં પાત્રો ઘણા દિવસનો મેલ સાફ કરવાને નીચેની સાબરમતીના ઉછાળા મારતા જળમાં સીધાર્યાં હતા, ત્હેનો તે અવાજ થયો હતો.

મ્હને આ અકસ્માતથી બચાવનાર દૈવનો આભાર માની હું ઘેર જવા અને આવો કાચો પૂલ બાંધનારી સરકાર પર ફર્યાદ કરીને ગુરૂભક્તિ બતાવવા તૈયાર થતો હતો એવામાં મ્હારી આંખ એકાએક ખુલી ગઇ અને સાબરમતીથી દાણાપીઠ સુધી મ્હારા પગને તસ્દી આપવા સિવાય જ હું મ્હારી ઑફિસમાંના પથારીમાં પાછો પધારી ગયો !

× × × ×

'સંઘ બહારના શાસ્ત્ર' ના ઘણાએક ઠરાવો અને અધ્યયનો, પૂલ તૂટવાથી, સાબરમતીના પુરમાં તણાઇ ગયાં તે હજી મ્હને પ્રાપ્ત થયાં નથી. હું ધારૂંછું કે તેના ઠરાવાની સંખ્યા સાડા બાર જોજન જેટલી લાંબી હતી. એ ઠરાવો અને અધ્યયનોના કાગળોની શોધખોળ કરનાર પુરૂષોને, આજના આચાર્યોના ૧૦૦ વર્ષના સંયમ જેટલું ફળ મળશે એમ મ્હને પુરમાં તણાતા સાધુરત્નોએ મ્હોટી ચીસો દ્વારા સૂચના કરેલી હોવાથી હું સઘળા વિદ્વાન મુનિરત્નોને અને શ્રાદ્ધવર્યોને નમ્ર વિનંતિ ગુજારૂંછું કે, તેઓ પૈકીના જેઓ મ્હારા ખુટતા અંકોડા પુરા કરવા કૃપા કરશે ત્હેમનાં મુબારક નામો જૈન ઇતિહાસમાં ઉપકારી પુરૂષ તરીકે અમર રાખવા માટે બનતું કરવા હું ચૂકીશ નહિ.

उपसंहार.

'પ્રેમ' એ ખરેખર કોઇ અલૌકીક તત્વ જ છે. તે બે અક્ષરનો ન્હાનકડો શબ્દ કોઇ વખતે ડરામણો અને કોઇ વખતે સોહામણો દેખાવ ધારણ કરે છે. શક્તિ વગરનાને હાર્દિક બળ આપીને અસાધારણ હિંમતનાં કામો કરાવનાર પણ તે જ છે. અને મ્હારા, ઉપરના લેખને જન્મ આપનાર પણ તે જ છે. હું ચતુર્વિધ સંઘના 'આસ્તિક' છું, સાધુ વર્ગનો તો ખાસ. અને એટલા માટે જ એ ચારે અંગોની ભક્તિ કરવાના શ્રેષ્ઠ કામને-તેઓને સુધારવાના મહાન પવિત્ર કામને-હરકોઇ ભોગે ઉઠાવી લેવા હું તૈયાર થયોછું. 'હું' તૈયાર થયોછું, એમ કહેવામાં 'હુંપણા' ની જે ગંધ નછૂટકે આવી જાય છે તે માટે પણ અંતઃકરણથી દીલગીર છું; કારણકે જે કાંઇ હિંમત ધરવામાં આવી છે તે ગજા ઉપરાંતની છે, માત્ર પરમ તત્વની પ્રેરણાથી અને સ્હાયથી જ ધરવામાં આવી છે; અને

જે કાંઈ શુભ પરિણામ આવશે તે ત્હેને જ અર્પણ છે, જ્હારે અનિષ્ટ પરિણામોને માટે મ્હારી અજ્ઞાન દશા જ જોખમદાર છે. ગુરૂ મત્સ્યેન્દ્ર જ્હારે માયામાં લપટાઇ ગયા ત્હારે શિષ્ય ગોરખે ત્હેને ચેતવવા-જગાડવા-રસ્તે લાવવા માટે ગુરૂને તાત્કાલિક દુઃખ થાય એવું કાંઈ થોડું કર્યું નહોતું; પણ તે સર્વ 'ભક્તિ'માં જ ગણાયું, નિંદામાં નહિ. મ્હારા આટલા બધા 'મચ્છંદરો'ને માયાના પાશમાં ફસાયલા જોવા છતાં હું જો ત્હેમની ગાળો અને માર ખાવાના ભોગે પણ ત્હેમને સીધે રસ્તે લાવવા પ્રયાસ ન કરૂં તો મ્હારી એવી સ્વાર્થવૃત્તિ માટે મ્હારા ગુરૂઓએ લજવાવું પડે; કારણકે ઉત્તમ ગુરૂના શિષ્યો એવા સ્વાર્થી, ડરપોક કે ટુંકી દૃષ્ટિના હોય જ નહિ. એટલા માટે,—ગુરૂ કરતાં ઉત્તમ કહેવરાવવાની મૂર્ખતા ખાતર નહિ-પરન્તુ મ્હારા ગુરૂઓના શિષ્યો નકામા છે એમ કહેવાવા ન પામે એટલા માટે-મ્હારા ધર્મગુરૂઓની કીર્ત્તિના રક્ષણ માટે જ હું એમને કડવો થઇ પડવાની હિમત ધારણ કરૂંછું. પણ મ્હને ત્હેમના પ્રત્યેનો પવિત્ર પ્રેમ એવી આશા આપે છે કે, જ્હારે તેઓ ત્રીયારાજ્યમાંથી છૂટી, સોનાની ઇંટ કૂવામાં નાખવામાં આવતાં જોખમરહીત બની, યોગમાં પાછા સ્થાપિત થશે ત્હારે જરૂર મ્હને તેઓ સઘળા ઉલ્લાસથી આશિષ આપશે અને એ આશિષથી મ્હારાં સઘળાં કર્મો છેદાઈ જઈ થોડીજ મહેનતે મ્હને સિદ્ધિ મળશે. મ્હારામાં જો ત્હેમના પ્રત્યે પ્રેમ હોય તો તે પ્રેમના પડઘામાં મ્હને વિશ્વાસ પણ હોવો જ જોઇએ. એ 'શ્રદ્ધા' હું કદી ગુમાવીશ નહિ

'જૈન સાધુ' એવું નામ જે કોઇને લાગુ પાડવામાં આવતું હોય તે તમામ સાધુજી-સાધ્વીજીને હું ભક્તિપૂર્વક વંદન કરૂંછું અને અરજ કરૂંછું કે કાં તો આપ જૂના જમાનાના જ્ઞાનીઓનાં વચનો વાંચી એનનુ રહસ્ય સમજી એ પ્રમાણે વર્તો, અને કાં તો નવા જમાનાની જરૂરીઆતો વિચારી વ્યવહારૂ બનો; બેમાંથી એક રસ્તો અવશ્ય અંગીકાર કરો; પણ વચલો સ્વેચ્છાચારીનો રસ્તો છોડો, કૃપા કરી છોડો, ત્હમારા ભલા નામ ખાતર-અમારી દયા ખાતર-ત્હમારા-અમારા સૈયારા પિતાના માન ખાતર છોડો. ત્હમે જો કૃપા કરીને સીધા રહીને નહિ છોડો તો અમે ત્હમારા ગોરખ-શિષ્યો હવે સોગન લઇને બેઠા છીએ તે માર ખાતાં-હાડધૂત થતાં પણ છોડાવીશું અને અંતે ત્હમારી આશિષ પ્રાપ્ત કરીશું-તેમ કરવા જતાં, ગોરખે મત્સ્યેન્દ્રની બાબતમાં કર્યું હતું તેમ,

કદાપિ ત્હમારી માનીતી ઈટો કૂવામાં નાખી દેઇને ત્હમને ન્હાના બાળક પેઠે રોવરાવવા પડશે તો તેમ કરવામાં અમે અચકાઇશું નહિ; ત્હમારી 'પ્રિયા ' ને ગાળ ભાંડવી પડશે અને તેથી ત્હમારૂં હૃદય ચીરાશે તો અમે અરેકારો કરીશું નહિ, ત્હમારા બાળકને પખાળવાને બદલે પથર સાથે પછાડીને સુકવવો પડશે અને તે જાણી ત્હમને મૂર્છા આવશે તો તેથી કાંઈ અમે આંસુ પાડવા બેસીશું નહિ. અમે હૃદય કઠીન બનાવીશું, હા અમારામાંનો ત્હમારા તરફનો ઉચ્ચ પ્રેમ અમારા હૃદયને અમુક કાળને માટે કઠીન બનાવશે અને તે કાળ વીતી ગયા પછી—તે દુઃખની ચુંટલી દ્વારા ત્હમારાં નેત્ર ખુલ્લાં થયાં પછી-અમે આપના પવિત્ર ચરણોમાં અમારૂં મસ્તક ઝુકાવીશું.

ત્હાં સુધીનાં અમારાં વર્તન, વચન અને વિચાર આપને કઠોરજ લાગશે; એ કુદરતના કાનુન અનુસાર જ છે. અને તે માટે અમે નિરૂપાય છીએ. છતાં તે માટે પણ આપની ક્ષમા અંતઃકરણથી ચાહીએ છીએ. જો અમારા હૃદયના ખુણામાં આપના પ્રત્યે લેશ માત્ર શત્રુભાવ, ઇર્ષાભાવ કે અમારા માટે અહંપદ હશે તો અમે રળવા કરતાં ગુમાવીશું વધારે. ઓ પ્રેમના ખજાના ! અમારા જીગરમાં શત્રુભાવ કે અહંપદના કથીરને દાખલ ન થવા દેતાં પ્રેમના સુવર્ણથી જ સદા કાળ ભરજો! અમારા કોઠામાં પ્રેમના અજવાળાં કરજો!

આ જ લેખકનાં પુસ્તકો.

‘જૈનસમાચાર’ અઠવાડીક પત્ર.

જૈનના ત્રણે ફીરકાને લગતા સવાલો નિષ્પક્ષપાત દૃષ્ટિથી ‘ચર્ચનારૂં’, વિદ્વાનોએ વખાણેલું, અને દરસાલ એક બે નહિ પણ ૧૨ કિમતી ભેટો આપનારૂં ‘જૈનસમાચાર’ અઠવાડીક પત્ર દરેક જૈને લેવું જોઇએ. એ પત્ર દર સોમવારે પ્રગટ થાય છે. વર્ષના ગમે તે ભાગમાં ગ્રાહક થઇ શકાય છે. વાર્ષિક મૂલ્ય (પોસ્ટેજ સાથે) રૂ. ૩) છે. અને ભેટોના પોસ્ટ ખર્ચ વગેરે બદલ રૂ. ૧) લેવાય છે. સન ૧૯૧૨ ની ભેટોના નામ નીચે મુજબ છે:—

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર ખંડ ૧ લો,	ગૌતમ બુદ્ધ ચરિત્ર	ઉપાસક દશાંગ સૂત્ર.
,, ,, ૨ જો	સમકીત કૌમુદીનો રાસ.—ખંડ ૧ લો.	નિરાવલીકા સૂત્ર.
,, ,, ૩ જો	,, ,, ૨ જો	મહાવીર ચરિત્ર.
,, ,, ૪ થો	વિપાક સૂત્ર.	મુહપતિ રહસ્ય.

અગાઉથી રૂ. ૪) મોકલનારનું જ નામ ગ્રાહક તરીકે નોંધાય છે. ઇચ્છા હોય તો હમણાં જ નામ નોંધાવો.

‘જૈનહિતેચ્છુ’ માસિક પત્ર.

તત્વનાં લખાણોવાળું, જૈન તેમજ સર્વ ધર્મના અનુયાયીઓને એક સરખું આનંદ આપનારૂં, વિદ્વાનોએ વખાણેલું ‘જૈનહિતેચ્છુ’ માસિકપત્ર ખરીદનારને ૧૯૧૨ ની સાલમાં ૪ અમૂલ્ય પુસ્તકો બક્ષીસ મળશે. બક્ષીસનાં પુસ્તકોનાં નામ:—કબીરનાં આધ્યાત્મિક પદો ભા. ૩ જો, જૈનસમાચારગદ્યાવળી ભા. ૧–૨–૩. વાર્ષિક મૂલ્ય રૂ. ૧-૦–૦, માસિકનું પોસ્ટેજ ૦–૩–૦, ભેટોનું પોસ્ટેજ ૦–૪–૦

‘ભારતબન્ધુ’ છાપખાનું.

ગુજરાતી, શાસ્ત્રી, અંગ્રેજી તમામ કામ શુદ્ધ અને વાજબીભાવે કરી આપવામાં આવે છે. દરેક જૈન પોતાના સ્વધર્મીના આ છાપખાનાને ઉત્તેજન આપવું જોઇએ. સઘળી બાબતનો પત્રવ્યવહાર નીચેને શિરનામે કરવો:-મેનેજર, ‘જૈનસમાચાર’, દાણાપીઠ—**અમદાવાદ.**

અમદાવાદ: શ્રી ભારતબંધુ પ્રીન્ટીંગ વર્કસમાં શાહ વાડીલાલ મોતીલાલે છાપ્યું.